

11

2008
ročník 60
40 Kč

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

OBSAH

- 347** Evidence a vykazování knihovnických a informačních služeb od roku 2009 ...aby evidence a statistika vypovídaly o skutečném stavu a službách knihoven
 > Ladislava Zemánková
- 354** Plzeňské muzeum hostilo 32. seminář knihovníků muzeí a galerií > Jarmila Okrouhlíková, Věra Slavíková
- 357** KNIHOVNY A WEB 2.0
 Blogy aneb Za hranice elektronických deníčků > Jan Rylich
- 359** ZE ZAHRANIČÍ
 Postřehy z výroční konference Spolku maďarských knihovníků > Jan Kaňka
- 361** Zpráva o rojení čertů a knihovnic v pohádkovém městě Jičíně > Božena Blažková
- 363** Cenu Knihovna roku 2008 získala Obecní knihovna v Pavlovicích u Přerova
- 366** JAK NA TO
 Architektura knihoven – 1. > Ladislav Kurka
- 371** Nositelé Medaile Z. V. Tobolky 2008
- 372** Je profese knihovníka úplně zastaralá? – 10. 33 důvodů proč jsou knihovny a knihovníci stále mimořádně důležití > William Sherman
- 373** JAK NA TO: Zákoník je také kniha
 Kontrola knih při výpůjčce? > Kateřina Slušná
- 374** Knihovna mezi estetikou a funkčností nejen na příkladě Univerzitní knihovny Humboldtovy univerzity v Berlíně
 > Milan Bulaty
- 377** Z KNIHOVEN
- 378** KRONIKA
 Vzpomínka na Zdeňka Mastníka > Sylva Šimsová
- 379** NOVINKY Z FONDU KNIHOVNY KNIHOVNICKÉ LITERATURY NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR
- 380** ZE SVĚTA
 ZÁKLADNÍ KAMENY NOVÉ BUDOVY NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR ANEB NÁROD SOBĚ II – 22.
 > Jaroslav Císař

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
 příspěvková organizace Středočeského kraje,
 ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
 ISSN 0011-2321

Šéfredaktorka: Mgr. Lenka Šimková
 Redaktorka: Olga Vašková

Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková
 Redakce a inzerce: Klementinum 190, 110 00 Praha 1,
 tel.: 224 941 159
 e-mail: ctenar@svkkl.cz, redakcectenare@centrum.cz

Redakční rada:

PhDr. Jiřina Kádnerová (předsedkyně), Ing. Aleš Brožek,
 Ing. Jan Kaňka, PhDr. Šárka Kašpárková,
 PhDr. Ladislav Kurka, PhDr. Jan Meier, Ing. Jiří Mika,
 Mgr. Petra Miturová, Mgr. Alena Otrubová, Mgr. Jan Pěta,
 Paed. Vladislav Raška, PhDr. Vít Richter,
 PhDr. Vladimíra Švorcová, PhDr. Eva Žáková

Tisk: Serifa, Jinonická 80, 158 00 Praha 5

Distribuce:

Objednávky na předplatné přijímá
 redakce časopisu ČTENÁŘ: měsíčník pro knihovny
 Klementinum 190, 110 00 Praha 1, tel.: 224 941 159
 e-mail: ctenar@svkkl.cz, redakcectenare@centrum.cz,
 http://ctenar.svkkl.cz

Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a.s. – drobný prodej.

Podávání novinových zásilek povoleno
 Ředitelstvím poštovní přepravy Praha
 čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994

Podávání novinových zásilek bylo povoleno
 Českou poštou, s.p. OZSeČ Ústí nad Labem,
 dne 21. 1. 1998, j.zn. P-327/98

Předplatné pro Slovensko:

Na rok 2009 objednávky přijímá redakce ČTENÁŘE
 (adresa viz výše)

Cena jednoho čísla 60 Sk, roční předplatné 660 Sk,
 cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 440 Kč

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
 Knihovna 21. století

Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované
 materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 5. 11. 2008

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

FROM THE CONTENTS

- > Library and information service record-keeping and statistical reporting from 2009 *Ladislava Zemánková* |347
- > Librarians at the Plzeň Museum – 32nd seminar of museum and gallery librarians *Jarmila Okrouhlíková and Věra Slavíková* |354
- > LIBRARIES AND THE WEB 2.0:
 Blogs – beyond the online diary *Jan Rylich* |357
- > FROM ABROAD: Notes from the annual Association of Hungarian Librarians Conference *Jan Kaňka* |359
- > Report on swarming devils and librarians in the fairy-tale town of Jičín *Božena Blažková* |361
- > Library of the Year 2008 – Pavlovice u Přerova Municipal Library |363
- > HOWTO: Library Architecture – Construction preparations and progress – I *Ladislav Kurka* |366
- > Zdeněk Václav Tobolka Medal winners in 2008 |371
- > Is it old-fashioned to be a librarian? Thirty-three reasons why libraries and librarians are still extremely important – 10 *William Sherman* |372
- > HOWTO: Statutes are books too – book checking from the librarian's and the user's standpoint *Kateřina Slušná* |373
- > The library between the aesthetic and the functional *Milan Bulaty* |374
- > From the libraries |377
- > CHRONICLE: In memory of Zdeněk Mastník *Sylva Šimsová* |378
- > Regular features

AUS DEM INHALT

- > Evidenz und Ausweisen der bibliothekarischen und Informationsdienste ab Jahre 2009 *Ladislava Zemánková* |347
- > Volles Pilsner Museum der Bibliothekare – 32. Seminar der Bibliothekare von Museen und Galerien *Jarmila Okrouhlíková and Věra Slavíková* |354
- > Bibliotheken und Web 2.0: Blog oder an der Grenze von elektronischen Tagebüchern *Jan Rylich* |357
- > AUS DEM AUSLAND: Bemerkungen aus der Jahreskonferenz des Verbandes von ungarischen Bibliothekaren *Jan Kaňka* |359
- > Bericht über das Schwärmen der Teufel und Bibliothekarinnen in der Märchenstadt Jičín *Božena Blažková* |361
- > Den Preis Bibliothek des Jahres 2008 gewann Gemeindebücherei in Pavlovice bei Přerov |363
- > WIE DARAUf: Architektur der Bibliotheken: Vorbereitung un Bauverlauf – I *Ladislav Kurka* |366
- > Träger der Medaille Z. V. Tobolka im Jahre 2008 |371
- > Ist die Profession des Bibliothekars ganz veraltet? 33 Gründe warum die Bibliotheken und Bibliothekare immer außerordentlich wichtig sind – 10 *William Sherman* |372
- > WIE DARAUf: Gesetzbuch ist auch ein Buch – Kontrolle der Bücher von dem Bibliothekar und dem Benutzer *Kateřina Slušná* |373
- > Bibliothek zwischen der Ästhetik und Zweckmäßigkeit *Milan Bulaty* |374
- > Aus den Bibliotheken |377
- > CHRONIK: Erinnerung an Zdeněk Mastník *Sylva Šimsová* |378
- > Regelmäßige Spalten

Milí čtenáři, listopadového Čtenáře jsme se rozhodli „ozdobit“ metaforou knihovny jako brány k informacím a ke znalostem. Pro někoho může být pomyslnou branou samotná kniha, jejímž prostřednictvím lze vstoupit do jiného světa. Někdo si zase spíše představí informační zdroje, jako jsou například oborové brány a další podobné portály, které vznikají v internetovém prostředí. Všechny tyto představy mají něco společného. Z jednoho místa se dostáváme k rozmanitému bohatství informací a je na nás, které z nich proměníme ve znalosti, a kam se ve svém putování vydáme dále.

Pokud jste tedy vstoupili naší branou z obálky na stránky Čtenáře, v hlavním tématu se dočtete, jak se v roce 2009 promění evidence a následující rok tedy i vykazování knihovnických a informačních služeb. Pokračujeme zprávou o tradičním setkání knihovníků muzeí a galerií, která je napsána trochu netypickým způsobem, zahrnuje pohled pořádající i zúčastněné strany semináře.

Brána je samozřejmě i architektonickým prvkem. Také na to jsme mysleli při sestavování předposledního letošního čísla a zařadili jsme do něj dva příspěvky o architektuře knihoven. První z nich se zabývá touto problematikou z praktického hlediska, je rozdělen na dvě části a nyní si můžete přečíst kapitoly o přípravě a průběhu stavby. Druhý text vedle sebe staví na příkladě knihoven dvě důležité složky architektury, a to estetiku a funkčnost.

V tomto čísle se tradičně vracíme k oceněním, která se na podzim v našem oboru udělují. Připomínáme Knihovnu roku 2008, nominované knihovny v této soutěži a představujeme také nové nositele Medaile Z. V. Tobolky. Mimochodem, zajímavou cenu mají také v maďarských knihovnách, jak je zmíněno v článku o výroční konferenci Spolku maďarských knihovníků. Je totiž určena pro nejlepšího mladého knihovníka.

Letošní rok se pomalu, ale jistě chýlí ke konci a s ním i jubilejní šedesátý ročník Čtenáře. Snažili jsme se ho trochu ozvláštňit a připomenout na několika knihovnických setkáních. Doufáme, že se nám to alespoň částečně povedlo.

Příjemné čtení přeje

Lenka Šimková

☑ Svaz knihovníků a informačních pracovníků pořádá konferenci **Profese: knihovník**, která proběhne u příležitosti 40. výročí založení SKIP. Setkání se uskuteční ve Velkém sále Městské knihovny v Praze **20. listopadu 2008** od 10.00 hod. Vystoupí zde přednášející z Francie, Velké Británie, Německa, Slovenska i České republiky. Podrobné informace o akci, program i formulář přihlášky jsou na adrese <http://skip.nkp.cz/akc40Vyroci.htm>.

☑ Výstavu soch **Praha rozsochatá & strašidelná**, která evokuje pověsti, legendární postavy i nadpřirozené bytosti staré Prahy, připravil na Studentském nádvoří Klementina spolek Art – kolegium. Setkat se zde můžete až **do března příštího roku** mj. s šaškem Žitem, magistrem Kellym, dívkou Siracl, Golemem, hodiňárem Hanušem, Faustem či s trojhlavým psem a objevíte elixír mládí i kámen mudrců. K vidění je zde celkem čtrnáct soch od dvanácti autorů. Výstava je přístupná zdarma každý den, po celou dobu, kdy je areál Klementina otevřen veřejnosti.

NEUŠLO NÁM

☒ V pondělí 6. října představila Městská knihovna v Praze veřejnosti nejnovější vůz pojízdné knihovny, který pořídila v rámci projektu JPD2 *Bibliobus do sídliště*. Vůz značky Irisbus, typ Crossway, je speciálně upravený autobus pro potřeby knihovny. Čtenářům nabízí výběr z více než 2000 svazků knih a časopisů, přístup na internet a bezbariérový vstup. Knihy se půjčují přes počítač a zájemci tak mohou využít legitimaci Městské knihovny v Praze s čarovým kódem, která platí i v dalších 38 pobočkách, nebo kartu Opencard. Nový bibliobus bude zajíždět na území Prahy 14 a 15 – Kyje, Černý Most, Horní i Dolní Měcholupy a Hostivař.

☒ Na 18. Podzimním knižním veletrhu v Havlíčkově Brodu, který se konal 10. a 11. října 2008, se představilo přes 170 nakladatelů. Veletrh navštívilo asi 12 000 návštěvníků. Mottem osmnáctého ročníku byla *láska a její podoba v literatuře*. V rámci cyklu *PEN klub čte o lásce* četlo své prózy i básně 23 českých spisovatelů a spisovatelek. Další zajímavosti a informace naleznete na stránkách <http://www.hejkal.cz>

Evidence a vykazování knihovnických a informačních služeb od roku 2009

...aby evidence a statistika vypovídaly o skutečném stavu a službách knihoven

Nikdo jistě nezpochybňuje, že statistické údaje o všech procesech, vybavení a podmínkách v knihovnách jsou nepostradatelné jak pro management, tak pro všechny pracovníky knihoven. Pro zhodnocení jakékoliv činnosti, stavu knihovny, stanovení dalších cílů a v neposlední řadě (nebo především?) pro získání podpory a finančních prostředků na jejich realizaci je naprosto nezbytné připravit i argumenty vyjádřené čísly.

Jaké jsou číselné podklady, které máme v současnosti k dispozici? Jsou skutečně přesné, úplně a kvalitní? Vyjadřují vždy stejnou činnost a charakteristiku, srovnáme-li dvě či více knihoven? Zachycují celé spektrum služeb a aktivit knihoven pro veřejnost? Neúplnost, nejednotnost vykazování, krátkodobé sledování některých údajů, absence údajů o nových službách, které se bleskově rozšířily v knihovnách – to jsou problémy, s kterými se setká každý, kdo potřebuje vyhodnotit nějakou službu, činnost, vývojový rys, vypracovat projekt nebo se „jen“ pochlubit veřejnosti svými výsledky.

V části knihovnické veřejnosti přetrvává na jednu stranu blahosklonný až prezíravý vztah k evidování a statistickému vykazování, ale současně, na straně druhé, cítíme a vnímáme stálý růst významu statistických údajů, jejich časových řad i komparací pro vlastní práci a pro zřizovatele a provozovatele knihoven.

Současný stav statistického výkaznictví se rozhodlo napravit několik krajských metodiků a pracovníků *Knihovnického institutu NK ČR* v jarních měsících roku 2007. Utvořili pracovní skupinu, jejíž cíl byl původně velmi skromný – sjednotit definice uvedené v *Deníku veřejné knihovny* a srozumitelně zpracovat pokyny pro jeho vyplňování a pokyny pro vyplňování statistického výkazu *Kult*. Tím měla být omezena možnost dvojího, ba i trojího výkladu jednotlivých statistických položek a zvýšena souměřitelnost vykazovaných údajů. Již po měsíci práce bylo jasné, že bude třeba radikálnějšího zásahu. Podoba výkazu *Kult (MK) 12-01* se každoročními drobnými doplňky roztržila, ale ještě naléhavější bylo zohlednit zásadní změny samotných knihoven. Změnily se služby knihoven, jejich druh, charakter i formy. Do knihoven již nechodí pouze čtenáři, ale i zájemci o jiné služby než je půjčování knih. Navštěvují nás i ti, kteří vedle klasických tištěných zdrojů používají elektronické zdroje a internet. Znamená to, že zájem veřejnosti o knihovny nereprezentuje pouze počet registrovaných čtenářů, ale počet návštěvníků knihovny. Několik let zaznamenáváme nejen pokles registrovaných čtenářů, ale i pozvolný pokles počtu návštěvníků. Současně s tím však roste množství těch osob, které navštíví webovou stránku knihovny, hledají v on-line katalogu či si „na dálku“ objednají knihu nebo jiný dokument, prodlouží výpůjčku, vyhledají a získají potřebnou informaci. Jinak řečeno – roste počet „virtuálních“ návštěv, „virtuálních“ návštěvníků. Nelze tedy mluvit o tom, že zájem o knihovnicko-informační služby klesá, klesá-li počet registrovaných čtenářů. Mění se totiž způsob, jak navštívit knihovnu a způsob, jak si nějakou službu knihovny obstarat. Mění se formy VKIS i způsoby jejich využívání. Dále se rozvíjí zdánlivě opačná funkce knihoven – funkce komunitní, vzdělávací a relaxační.

Všechny tyto změny představují činnosti knihoven, které zatím oficiální statistika postihuje jen částečně, nebo vůbec ne. To vedlo pracovní skupinu k rozhodnutí navrhnout výkaz s novými údaji, které by nejen odpovídaly současnému stavu, ale byly využitelné i v blízké budoucnosti.

Po jednání s NIPOS², oficiálním garantem statistiky kultury, zpracovala skupina návrh výkazu *Kult (MK) 12-01*, návrh *Deníku veřejné knihovny na rok 2009 a 2010* a jeho metodickou část *Definice, Pokyny pro vyplňování Deníku a Pokyny k vyplňování výkazu*³.

Po roce práce skupiny a po dvou připomínkových kolech jsou připraveny návrhy na:

Roční výkaz o knihovně za rok ... Kult (MK) 12-01;

Deník veřejné knihovny na rok ... včetně jeho metodických částí:

Závazné definice (část Deníku);

Pokyny pro vyplňování Deníku (část Deníku);

Pokyny pro vyplňování Ročního výkazu.

Tyto návrhy byly předány NIPOS, které předloží ke schválení ministerstvu kultury navržený *Výkaz Kult (MK) 12-01* (oficiální formulář MK ČR a ČSÚ). Návrhy k *Deníku* se upřesňovaly a dále ještě upřesňují v návaznosti na změny, které vzešly z připomínek knihovníků i NIPOS. Připomínky knihovníků (ačkoliv jich bylo „jen“ řádově od desítek knihoven) potvrdily rozdílnost náhledů a interpretací jednotlivých vykazovaných údajů. To vedlo k rozhodnutí pracovní skupiny vrátit se i k původnímu skromnému cíli, totiž k vypracování podrobných *Pokynů k vyplňování Deníku*.

K zodpovězení otázek, k jakým změnám dojde, co budeme sledovat, evidovat, vykazovat a jak, velmi dobře poslouží navržená podoba výkazu *Kult (MK) 12-01*. K jejímu snadnějšímu přijetí připomínám dvě stěžejní změny funkce knihoven:

1. služby knihoven se rozšířily o dva výrazné okruhy – služby elektronické a služby komunitní a vzdělávací;
2. uživatelé knihoven již nejsou pouze čtenáři, ale všichni návštěvníci včetně těch virtuálních.

Návrh Ročního výkazu o knihovně za rok 2009 obsahuje tyto oddíly:

<i>I. Knihovní fond</i>	<i>VI. Zaměstnanci</i>
<i>II. Uživatelé</i>	<i>VII. Příjmy, resp. výnosy</i>
<i>III. Výpůjčky</i>	<i>VIII. Výdaje, resp. náklady</i>
<i>IV. Další údaje</i>	<i>IX. Síť knihoven k 31. 12. 2009</i>
<i>V. Elektronické služby</i>	

Stávající „knihovnické“ oddíly byly pozměněny (*I. Knihovní fond*), doplněny (*III. Výpůjčky* a *IV. Další údaje*), výrazně změněny (*II. Uživatelé* – z původního oddílu Čtenáři) a jeden oddíl byl zaveden zcela nově – *V. Elektronické služby*.

Z oddílu *IX. Síť knihoven* byl vypuštěn řádek pro počet střediskových knihoven. Beze změny zůstal pouze oddíl *VI. Zaměstnanci*.

Významnější proměnou prošla skupina údajů o hospodaření a týkala se výkazů všech kulturních zařízení⁴, nikoliv jen výkazu o knihovně. Změna vzešla z iniciativy NIPOS a ČSÚ. Jejím cílem je sjednocení vykazovaných hospodářských údajů. Pracovní skupina knihovníků vynaložila úsilí, aby změny pokud možno nepřerušily řady sledovaných údajů, s nimiž je počítáno i v budoucnosti pro hodnocení efektivity práce knihoven, a alespoň některé stávající údaje obhájila.

Oddíl I. Knihovní fond	Č. ř.	Celkem
a	1	2
Stav knihovního fondu celkem k 31. 12. min. roku	0101	
Knihovní jednotky celkem k 31. 12. sledovaného roku ⁵ (součet ř. 0103–0113)	0102	
naučná literatura	0103	
krásná literatura	0104	
rukopisy	0105	
mikrografické dokumenty	0106	

kartografické dokumenty	0107
tištěné hudebniny	0108
zvukové	0109
zvukově obrazové	0110
obrazové	0111
elektronické dokumenty	0112
jiné	0113
Počet exemplářů titulů docházejících periodik	0114
Počet knihovních jednotek ve volném výběru	0115
Přírůstky ⁶	0116
Úbytky ⁷	0117
Převod knihovního fondu z jiné knihovny při organizační změně ⁸	0118
Převod knihovního fondu do jiné knihovny při organizační změně ⁹	0119

Oddíl byl změněn jen nepatrně. V ř. 0114 budou vykazovány **exempláře titulů** docházejících periodik, nikoliv pouze počet titulů docházejících periodik. Důvodem je zachytit i multiplikáty titulů, tzn. zajištění aktuálních titulů i v pobočkách větších knihoven nebo v jednotlivých odděleních (půjčovnách, studovnách) apod.

Původní záměr vykazovat jako samostatný druh dokumentů periodika nebyl naplněn s tím, že by bylo v drtivé většině knihoven velmi obtížné, ne-li zcela nemožné, zpětně zjišťovat, která knihovní jednotka (k. j.) je periodikem (vázaným, kompletovaným), a která ne. Proto budou od 1. 1. 2009 všechna periodika, zapisovaná do knihovního fondu (KF), klasifikována jako *naučná literatura*. Vlastní-li knihovna periodikum zařazované do skupiny *krásné literatury*, nebude tuto klasifikaci zpětně měnit, ale bude jej nově zapisovat jako naučnou literaturu. Velké (především krajské) knihovny, které vedou periodika jako samostatnou kategorii KF, povedou ji i nadále stejně, ale do výkazu ji přičtou ke stavu naučné literatury (jak činily dosud).

Požadavek, aby NK ČR stanovovala, kam řadit jednotlivé tituly časopisů a periodik, je nereálný vzhledem k množství vycházejících titulů, jejich neustálému vzniku a zániku, změnám v jejich názvu atd.

Vlastníte-li knihovní jednotky, které nelze zařadit do některého uvedeného druhu dokumentu, pak je vykažte v ř. 0113 „jiné“. Řádek 0102 je součtem řádků 0103 až 0113 a představuje stav knihovního fondu k 31. 12. 2009 (nebo vykazovanému roku). Ostatní řádky zůstávají nezměněny.

Oddíl II. Uživatelé	Č. ř.	Celkem
a	1	2
Registrovaní uživatelé ve sledovaném období	0201	
z toho registrovaní uživatelé do 15 let	0202	
Návštěvníci celkem (ř. 0204 + ř. 0208)	0203	
Návštěvníci knihovny (fyzické návštěvy)	0204	
z ř. 0204	návštěvníci využívající internet v knihovně	0205
	návštěvníci kulturních akcí	0206
	návštěvníci vzdělávacích akcí	0207
Návštěvníci on-line služeb (virtuální návštěvy z ř. 0505 + 0507 + 0511)	0208	
Kontrolní součet (ř. 0201–0208)	0229	

Protože oddíl obsahuje mnohem více informací, je přejmenován na „Uživatelé“.

První dva řádky 0201 a 0202 jsou věnovány tradičním údajům o počtu registrovaných uživatelů (tj. čtenářů).

Řádek 0203 *Návštěvníci celkem* představuje součet návštěvníků **fyzických** (ř. 0204), tzn. těch, kteří do knihovny skutečně přijdou, a návštěvníků „**virtuálních**“ (uživatelů on-line služeb – ř. 0208), tedy těch, kteří do knihovny nepřijdou, ale vyřídí si svůj požadavek on-line, využijí elektronickou službu knihovny. Oba řádky (údaje) jsou ještě dále podrobněji sledovány a vykazovány.

Počet fyzických návštěvníků (ř. 0204 *Návštěvníci knihovny – Fyzické návštěvy*) představuje sou-

čet návštěvníků půjčoven a studoven (evidují se pouze v podkladové evidenci a *Deníku knihovny*), návštěvníků, kteří využijí internet v knihovně (ř. 0205), návštěvníků kulturních akcí (ř. 0206) a návštěvníků vzdělávacích akcí pro veřejnost (ř. 0207). Návštěvníci on-line služeb jsou pak součtem vstupů (virtuálních návštěv) do elektronického katalogu knihovny, elektronického výpůjčního protokolu a do elektronických informačních zdrojů a databází (tyto údaje převezmou knihovny z oddílu V. *Elektronické služby*).

Jakkoliv se tento oddíl může jevit vykonstruovaný, je tak vyjádřen zájem o služby knihoven, které již z významné části představují služby elektronické a jejichž využívání stále sílí.

Oddíl III. Výpůjčky		Č. ř.	Celkem
a		1	2
Výpůjčky celkem (součet ř. 0302–0315)		0301	
naučná literatura dospělým uživatelům (knihy)		0302	
krásná literatura dospělým uživatelům (knihy)		0303	
naučná literatura dětem (knihy)		0304	
krásná literatura dětem (knihy)		0305	
výpůjčky periodik		0306	
rukopisy		0307	
mikrografické dokumenty		0308	
kartografické dokumenty		0309	
tištěné hudebniny		0310	
zvukové		0311	
zvukově obrazové		0312	
obrazové		0313	
elektronické dokumenty		0314	
jiné		0315	
Prezenční výpůjčky evidované (z ř. 0301) ¹⁰		0316	
Prolongace (z ř. 0301) ¹⁰		0317	
Kontrolní součet (ř. 0301–0317)		0329	

Výpůjčky se budou vykazovat pouze ve dvou úrovních. Všechny výpůjčky včetně prolongací a evidovaných prezenčních výpůjček budou v součtu uvedeny v ř. 0301. Ten představuje součet výpůjček jednotlivých druhů dokumentů (ř. 0302 až 0315). Pouze knihám byly vyhrazeny čtyři řádky, aby bylo možné sledovat alespoň výpůjčky dvěma základními kategoriemi uživatelů – vždy ve dvou obsahových okruzích. Výpůjčky periodik, ať již vázaných nebo „docházejících průběžně“, se budou vykazovat v samostatném řádku (0306) jako druh dokumentu.

Nově zavedené řádky 0316 a 0317 jsou nezbytné pro výpočet částky, kterou musí NK ČR¹¹ uhradit jako odměnu za půjčování předmětů ochrany¹² kolektivnímu správci autorských práv.

Prezenční výpůjčky (i prolongace) vykazují všechny knihovny, pokud je realizují a evidují.

Oddíl IV. Další údaje			
Výměnné fondy	půjčené jiným knihovnám	počet souborů	0409
		počet svazků	0410
	půjčené od jiných knihoven	počet souborů	0411
		počet svazků	0412
Poradenská a konzultační činnost (pro knihovníky a v rámci RF)			0413
Vzdělávání knihovníků (pro knihovníky a v rámci RF)			0414
Kulturní akce pro veřejnost (besedy, výstavy, aj.)			0415
Vzdělávací akce pro veřejnost (semináře, kurzy, aj.)			0416
z toho v oblasti ICT			0417

Oddíl zůstal téměř beze změn. Zachycuje v původní šíři vykazování meziknihovnických výpůjčních služeb, vydavatelskou činnost a základní údaje o vybavenosti (studijní místa, počítače, internet i plochu pro uživatele a počet hodin pro veřejnost). Přibýly pouze tři řádky, které zachycují akti-

vity knihoven vůči dalším knihovnám. Tím budou vykazovány i takové činnosti, které jsou pořádány (poskytovány) knihovnami, které neplní regionální funkce. Zároveň nově zavedené řádky rozšíří informace o vybrané aktivitě RF¹³ a jasně rozliší, zda jsou kulturní či vzdělávací akce určeny veřejnosti, nebo knihovníkům a jejich provozovatelům. Proto uvádím jen upravenou část oddílu, z doprovodné textové části je jasné, co budou obsahovat jednotlivé řádky.

Oddíl V. Elektronické služby knihoven	Č. ř.	Celkem	
		ANO	NE
a	1	2	
Webová stránka knihovny	0501	☐	☐
Elektronický katalog knihovny na internetu	0502	☐	☐
Počet návštěv webové stránky knihovny (ve sled. období)	0503		
Počet vstupů do elektronického katalogu z prostoru knihovny	0504		
Počet vstupů do elektronického katalogu z prostoru mimo knihovnu	0505		
Počet vstupů do elektronického výpůjčního protokolu z prostoru knihovny	0506		
Počet vstupů do elektronického výpůjčního protokolu z prostoru mimo knihovnu	0507		
Počet vlastních specializovaných databází	0508		
Počet licencovaných elektronických informačních zdrojů	0509		
Počet vstupů do elektronických informačních zdrojů a databází celkem z prostoru knihovny	0510		
Počet vstupů do elektronických informačních zdrojů a databází celkem z prostoru mimo knihovnu	0511		
Počet zobrazených (stažených) digitálních dokumentů	0512		
On-line informační služby (počet zodpovězených dotazů)	0513		
Kontrolní součet (ř. 0503–0513)	0529		

Oddíl V. *Elektronické služby* je nově zavedený. Vyvolá patrně mnohé otázky a diskuse a je počítáno s variantou, že zpočátku bude vyplňován pouze většími knihovnami, které takové služby již poskytují a budou je i evidovat (od knihoven poskytujících regionální funkce výše). I když vyplnění údaje o počtu návštěv webové stránky není již nyní problémem ani pro celou řadu knihoven obecních s „dobrovolným“ knihovníkem.

Oddíl v sobě slučuje již vykazované údaje, které byly začleněny v různých oddílech, a údaje nové, dosud nevykazované.

Řádky 0501 a 0502 ve výkaze *Kult* již figurovaly, není problém je vyplnit. Stejně tak řádek 0503 je již ve výkaze za rok 2007 a obsahuje údaj přebíraný z „počítadla“ umístěného na webu knihovny. Pokud web návštěvnost transparentně nesleduje a knihovna se ke sledování návštěvnosti webové stránky teprve chystá, pak doporučení najde na webové stránce *Knihovnického institutu NK ČR*¹⁴. Řádky 0504 až 0513 jsou zcela nové a vyplňují je knihovny, které takové elektronické služby svým uživatelům nabízejí, a to jak přímo v knihovně, tak i prostřednictvím internetu. Jsou jimi vstupy do OPAC, vstupy do výpůjčního systému (objednávky, prodloužení atd.), využívání elektronických databází – ať již vlastních či licencovaných. Takové služby jsou využívány z hlediska prostoro-rového dvěma základními způsoby, přímo v knihovně nebo na dálku – pro potřeby statistiky „z prostoru mimo knihovnu“. Jsou-li využívány „z prostoru mimo knihovnu“, představují zároveň tzv. virtuální návštěvy (údaje z řádků 0505, 0507, 0511). Pro vysvětlení: čím více úsilí vloží knihovna do moderních služeb – elektronických služeb „na dálku“, tím více lidí využije tohoto komfortu a do knihovny nejde osobně. Zájem o služby se tak nesnižuje, pouze se projevuje jiným způsobem, proto musí být i jiným způsobem sledován a vykazován.

Řádky 0508 a 0509 obsahují informace o počtu specializovaných elektronických databází, které knihovna buduje, a o počtu licencovaných zdrojů, které pro své uživatele zajišťuje. V prvních letech budou patrně vyplňovány také pouze velkými knihovnami. Řádek 0512 bude vyplněn údajem o počtu stažených (tzn. i otevřených) digitálních dokumentů. Poslední řádka 0513 bude vykazovat počet elektronicky realizovaných informačních služeb. Jako jediná v oddílu bude obsahovat

údaj o službě, při které vždy asistuje (resp. zprostředkovává odpověď na otázku, objednanou informací apod.) knihovnik.

Kvůli správnému a jednotnému evidování a vykazování tohoto oddílu bude věnována zvláštní pozornost jak definicím, tak pokynům pro vyplňování *Deníku*, resp. vedení průběžné evidence.

Dosavadní oddíl, který v sobě zahrnoval údaje o zaměstnancích a hospodaření knihovny, byl rozdělen na oddíly tři. *Oddíl VI. Zaměstnanci* zůstal nedotčen. I nadále platí, že jej nebudou vyplňovat knihovny s dobrovolným knihovníkem. *Oddíl VII. Příjmy*, resp. výnosy obsahuje 18 řádků údajů z oblasti výnosů. *Oddíl VIII. Výdaje*, resp. náklady obsahuje 18 řádků údajů z oblasti nákladové. Podkladem pro vyplnění těchto údajů bude opět *Výkaz zisku a ztráty*, který zpracovávají všechny účetní jednotky, popřípadě jeho příloha *Rozvaha*. K vyplňování jednotlivých řádků oddílů pro hospodaření máme k dispozici i adekvátní čísla účtů, a to díky ochotě spolupracujících ekonomů. Budou součástí *Pokynů, jak vyplňovat statistický výkaz*, resp. metodické pomůcky. Na základě konzultace nebo na základě písemných připomínek a po následném vyjednávání s NIPOS mají oddíly následující podobu.

Oddíl VII. Příjmy resp. výnosy		Č. ř.	Celkem v tis. Kč
a		1	2
Tržby za vlastní výkony (výrobky, služby) a za zboží		0701	
z toho výnosy (příjmy) z hlavní činnosti		0702	
Příspěvky, dotace a granty na provoz ze stát. rozpočtu		0703	
Příspěvky, dotace a granty na provoz z rozpočtu kraje		0704	
Příspěvky, dotace a granty na provoz z rozpočtu obce		0705	
Příspěvky, dotace a granty na provoz od ostat. subjektů		0706	
Příspěvky, dotace a granty na provoz ze zahraničí		0707	
z toho z fondů EU		0708	
Dary a sponzorské příspěvky		0709	
Ostatní provozní výnosy výše neuvedené		0710	
Příjmy (výnosy) celkem (ř. 0701 + ř. 0703 - 0707 + ř. 0709 + ř. 0710)		0711	
Dotace a granty na investice ze státního rozpočtu		0712	
Dotace a granty na investice z rozpočtu kraje		0713	
Dotace a granty na investice z rozpočtu obce		0714	
Dotace a granty na investice od ostatních subjektů		0715	
Dotace a granty na investice ze zahraničí		0716	
z toho z fondů EU		0717	
Dotace a granty na investice celkem (součet ř. 0712–0716)		0718	
Kontrolní součet (ř. 0701–0718)		0729	

Oddíl VIII. Výdaje resp. náklady		Č. ř.	Celkem v tis. Kč
a		1	2
Spotřeba materiálu, energie, zboží a služeb		0801	
z toho nájem		0802	
Osobní náklady (součet ř. 0804–0807)		0803	
v tom	mzdy	0804	
	ostatní osobní náklady	0805	
	náklady na zdravotní a sociální pojištění	0806	
	ostatní sociální náklady	0807	
Náklady na pořízení knihovního fondu celkem (včetně periodik a pořízení licencí na elektronické zdroje) ¹⁵		0808	
z toho	nákup a předplatné periodik ¹⁰	0809	
	nákup a pořízení licencí na elektronické zdroje ¹⁰	0810	
Daně a poplatky (bez daně z příjmů)		0811	
Daň z příjmů (účet. skupina 59)		0812	
Odpisy dlouhodobého majetku		0813	
Ostatní provozní náklady výše neuvedené		0814	

Výdaje (náklady) celkem (součet ř. 0801 + ř. 0803 + ř. 0808 + ř. 0811–0814)	0815
Investiční výdaje (na hmotný a nehmotný majetek) celkem	0816
v tom	
hmotný majetek ¹⁶	0817
nehmotný majetek ¹⁷	0818
Kontrolní součet (ř. 0801–0818)	0829

Z hlediska knihovnického chci upozornit na řádky 0808 až 0810. Z původního jednoho řádku, určeného k vyplnění finanční částkou na doplňování knihovního fondu, jsou v současnosti řádky tři. Jejich obsahem jsou náklady na pořízení knihovního fondu a informačních zdrojů. Je třeba, aby je vyplnily všechny knihovny, včetně obecních. Ty budou v drtivé většině vyplňovat pouze ř. 0808, některé z nich i ř. 0809. Patrně žádná knihovna s dobrovolným knihovníkem v současné době nevyplní ř. 0810. V ř. 0808 budou uvedeny náklady na knihovni fond celkem (zahrnuje též předplatné a pořízení periodik, náklady na opatření licencí na elektronické informační zdroje). Z toho bude v ř. 0809 uvedena částka na předplatné a nákup periodik a ř. 0810 bude obsahovat částku na nákup a pořízení licencí na elektronické zdroje (též z celkové částky uvedené v ř. 0808).

Oddíl IX. *Sít knihoven* zůstává nezměněn, pouze řádek, do něhož byl uváděn počet střediskových knihoven, byl zrušen.

Z jakých podkladů budou údaje do Ročního výkazu o knihovně přejímány? Budou jimi přírůstkové a úbytkové seznamy, evidence registrovaných uživatelů, evidence návštěvníků, výpůjční protokoly – ať již v papírové nebo elektronické podobě (statistiky z automatizovaných knihovnických systémů, bázi dat, webových stránek, elektronické brány s počítačly návštěvníků), *Výkaz zisku a ztráty* a velmi důležitý, neboť soustřeďující informace o různých oblastech služeb a aktivitách knihovny, *Deník veřejné knihovny na rok ...*

Pracovní skupina navrhla i změnu *Deníku* tak, aby obsahoval potřebné údaje pro nově navrhovaný statistický výkaz.

Deník má šest oddílů:

- I. Uživatelé
- II. Služby uživatelům – výpůjčky
- III. Elektronické služby
- IV. MVS, vydavatelská činnost
- V. Kulturní a vzdělávací akce pro veřejnost
- VI. Aktivity pro knihovny a provozovatele, regionální funkce (výběr)

První dva oddíly budou vyplňovány za všechny dny, kdy je knihovna přístupná veřejnosti (především pro malé knihovny, které nemají plně automatizovaný knihovni systém). *Oddíl III.* lze vyplňovat po měsíci nebo i delších časových intervalech. Poslední tři oddíly pak podle potřeby, resp. uskutečněné akce. *Deník* je vybaven metodickými pomůckami, tzn. *Definicemi a Pokyny pro vyplňování Deníku a Pokyny pro vyplňování výkazu Kult.*

Aby to vše fungovalo, musí být knihovníci se změnami včas seznámeni, změny řádně zdůvodněny a vysvětleny. Bude to vyžadovat dlouhodobější úsilí metodiků krajských knihoven, pověřených knihoven i pracovníků zodpovědných za statistiku uvnitř knihoven samotných, to vše vedle seminářů, porad, instruktáží a individuálních konzultací. V každém případě je nutné, aby od 1. 1. 2009 byly vedeny podkladové evidence pro statistiku tak, aby *Výkaz Kult (MK) 12-01 za rok 2009* bylo možné vyplnit správně a jednotně.

Všem, kteří se takovou činností zabývají, ať již průběžně během celého roku, nebo jen nárazově při vyplňování výkazu (či elektronické báze NIPOS), chci připomenout, že mají svého krajského metodika nebo metodika v knihovně pověřené regionálními funkcemi a samozřejmě jsme připraveni i v *KI NK ČR* zodpovídat případné dotazy.

ODKAZY:

- 1 Lída Švíková (JVK v Českých Budějovicích), Hana Hendrychová (SVK Plzeňského kraje), Jana Hakenová (KK Karlovy Vary), Eva Semrádová (SVK v Hradci Králové), Monika Kratochvílová (MZK Brno), Roman Giebisch (VK v Olomouci), Marie Šedá (MVK v Ostravě) a Jan Vávra (MK v Praze); 2 ekonomové KK: R. Olšínová (Olomouc), J. Jiráček (Karlovy Vary); D. Růžičková (NK ČR) a V. Richter, L. Zemánková (KI NK ČR)
- 2 Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, <http://www.nipos-mk.cz>
- 3 Zapracováním připomínek k výkazu se mění i *Deník veřejné knihovny* a především jeho metodická část
- 4 Statistické výkazy (formuláře) jednotlivých druhů kulturních zařízení a institucí jsou dostupné na <http://www.nipos-mk.cz/statistika/default.asp?id=54>
- 5 V knihovních jednotkách
- 6 Přírůstky knihovního fondu v knihovních jednotkách za sledované období celkem
- 7 Úbytky knihovního fondu v knihovních jednotkách za sledované období celkem
- 8 Nezapočítává se do přírůstků ř. 0116
- 9 Nezapočítává se do úbytků ř. 0117
- 10 Vyplňují všechny knihovny
- 11 § 9, odst. 2 písm. f, zák. č. 257/2001 Sb., knihovního zákona v platném znění
- 12 Zák. č. 121/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů
- 13 Regionální funkce
- 14 <http://knihovnam.nkp.cz/docs/MereniVirtualnichNavstev.pdf>
- 15 Ř. 0808, ř. 0809 a dle skutečnosti i ř. 0810 vyplňují všechny knihovny i ZKNP
- 16 Vstupní cena vyšší než 40 000 Kč a provozně-technické funkce delší než jeden rok (§ 26 ZDP)
- 17 Vstupní cena vyšší než 60 000 Kč a doba použitelnosti delší než jeden rok (§ 32a ZDP)

Plzeňské muzeum hostilo

32. seminář knihovníků muzeí a galerií

Seminář, který pravidelně pořádá komise knihovníků *Asociace muzeí a galerií ČR*, se letos konal v Západočeském muzeu v Plzni. Zahájil tak sérii akcí, které muzeum chystá k oslavě svého 160. výročí založení. O zprávu z průběhu semináře jsme tradičně požádali PhDr. Jarmilu Okrouhlíkovou. Její příspěvek doplňují postřehy jedné z účastnic semináře, Mgr. Věry Slavíkové ze Středočeského muzea v Rostokách u Prahy. Doufáme, že čtení bude pro vás o to zajímavější.

Seminář proběhl ve dnech 9.–11. září 2008. Zúčastnilo se ho okolo 120 knihovníků. Přítomné hosty uvítal radní Plzeňského kraje pro kulturu Mgr. Martin Baxa, ředitel Západočeského muzea PhDr. František Frýda, předseda SKIP PhDr. Vít Richter, předsedkyně komise knihovníků AMG ČR PhDr. Jarmila Okrouhlíková a vedoucí knihovny Západočeského muzea PhDr. Ila Šedo.

Seminář začal valnou hromadou komise knihovníků muzeí a galerií, na níž byla přednesena a poté schválena zpráva o činnosti výboru komise. Následoval odborný program, který byl rozdělen do několika bloků.

První den semináře byl věnován spolupráci mezi muzejními knihovnami a také jejich spo-

luprací s jinými typy knihoven. K tématu předsel PhDr. I. Šedo zásadní příspěvek s názvem *Spolupráce v akvizici*, který se nevěnoval pouze získávání literatury v muzejních knihovnách jak by napovídala jeho název, ale obsahoval i další základní prvky spolupráce mezi knihovnicí muzeí a galerií. Dr. Šedo apeloval na všechny muzejní knihovnicí, aby více využívali elektronické konference KOMIG, která je velmi rychlým, pružným a efektivním nástrojem vzájemné komunikace.

V. S.: Je důležité, aby komunikace neprobíhala jen mezi oborovými knihovnami. Muzejní knihovny by neměly být pouze světem samy pro sebe, ale součástí knihovnické sítě.

Možnou platformou komunikace jsou i webové stránky Uměleckoprůmyslového musea v Praze (<http://www.knihovna.upm.cz>), které poskytují informace a služby muzejním a galerijním knihovnám, a kde jsou též informace o elektronické konferenci.

Dr. K. Hartmanová ve svém příspěvku *Spolupráce knihoven v rámci oborové brány Umění a architektura ART* představila již několikaletou spolupráci stejně oborově zaměřených knihoven nejen muzejních a galerijních, ale i vysokoškolských. Je to kooperace, která se slibně rozvíjí a počítá se zapojením dalších knihoven s příbuznými fondy. Obsáhlejší příspěvek PhDr. Zuzany Hájkové *Chybami se člověk učí aneb Nejčastější chyby v záznamech muzejních knihoven v Souborném katalogu* se jen zdánlivě týkal pouze katalogizace. Ve skutečnosti odhaloval úskalí, které spolupráce muzejních knihoven se Souborným katalogem může přinášet, pokud se kvalitě záznamů nevěnuje dostatečná pozornost a pokud se nebudou dodržovat katalogizační pravidla a stanovené zásady.

V. S.: Je nutné ocenit všechny muzejní knihovny, jež se rozhodly do Souborného katalogu přispívat. Velice často totiž skrývají poklady regionální či cizojazyčné odborné produkce, které jsou jinak poměrně nedostupné.

Proto na kvalitní spolupráci velmi záleží. Umožní se tak uživatelům snadnější a jednoznačná identifikace žádaných dokumentů.

V. S.: Pro součinnost mezi knihovnami bylo prospěšné, že se zasedání muzejních knihovníků zúčastnili a aktivně do něj přispěli i zástupci dalších institucí, jejichž prvořadou a základní náplní jsou knihovnicko-informační služby (Národní knihovna a Středočeská vědecká knihovna v Kladně).

Po vyčerpání odpoledního programu následovala exkurze do Pivovarského muzea a do Meditační zahrady s památníkem Obětem zla v Plzni Doudlevecích.

Dopoledne dalšího dne bylo věnováno problematice knihovních sbírek zapsaných do CES (Centrální evidence sbírek na MK ČR), tedy té-

matu, které se týká především muzejních knihoven. Většina z nich má část fondu, který je spravován v odlišném režimu než běžný knihovní fond, protože podléhá *Zákonu o ochraně sbírek muzejní povahy č. 122/2000 Sb.* a jeho novele č. 483/2004 Sb.

Tento blok zahájil PhDr. I. Šedo svým příspěvkem *Co se sbírkami?*, v němž shrnul nejdůležitější rozdíly mezi evidencí knihovní a muzejní. Poukázal na rozdíly mezi inventárním a přírůstkovým číslem, mezi evidencí chronologickou a systematickou. Zdůraznil nutnost autentizace záznamů. Znovu upozornil na všechny zákony, kterými se musí správa muzejních sbírek řídit, a které platí pro sbírky muzejních knihoven zapsaných v CES.

O praktické zkušenosti s CES se podělila Mgr. A. Petruželková z Národního památníku písemnictví. Především doporučila všem, aby si dobře prostudovali metodický pokyn vydaný MK ČR k zajištění průkaznosti evidence sbírkových předmětů čj. 4688/2007 k zákonu č. 122/2000 Sb., a jeho novele č. 483/2004 Sb. Poté mohou ve svých knihovnách učinit patřičná opatření, aby při eventuálních kontrolách bylo uloženo a zabezpečeno sbírek, případně jejich vyřazování, v souladu se zákonem.

V. S.: Bylo možné si uvědomit, jak se přístup k evidenci knihovních sbírek liší (alespoň zčásti) v jednotlivých muzeích, což je dáno historickým vývojem, velikostí instituce apod. Se zájmem knihovníků a s jistým zamrazením v zádech každého z nás se setkal příspěvek Mgr. Petruželkové, která popsala zkušenosti s kontrolou Ministerstva kultury ČR ohledně Centrální evidence sbírek.

PhDr. Hana Karkanová představila ve svém zajímavém příspěvku se spoustou dokumentačních obrázků sbírku knižních vazeb v knihovně Moravské galerie v Brně.

Následující blok přednášek byl věnován problematice digitalizace. Zahájil ho PhDr. Jiří Polišínský z Národní knihovny ČR, který se ve svém referátu *Nové trendy a možnosti v oblasti digitalizace* zamýšlel nejen nad tím, co digitalizovat, ale jaké formy volit. Informoval o činnosti digitalizačního střediska NK a o naplňování cílů programu VISK 7. Následoval

príspevek PhDr. Hany Beránkové *Digitalizace signovaných ilustrací v tiscích z let 1501–1750 uchovávaných ve fondech Knihovny Akademie věd*. Projekt, který řešila spolu se svou kolegyní Markétou Brabcovou, měl za cíl vytvoření specializované databáze s možnostmi četných rešeršních vstupů. Se zkušenostmi získanými při digitalizaci *Kroniky města Dobrušky* seznámil účastníky semináře Ing. Stanislav Vydra.

Blok digitalizace pokračoval příspěvkem ředitele Knihovny Akademie věd ČR Ing. Martina Lhotáka, jenž na praktických ukázkách předvedl jak pracovat s programem *Kramerius*, který zpřístupňuje v mnoha muzejních knihovnách především digitalizované časopisy, jejichž fyzická forma je nejvíce ohrožena poškozením při častém půjčování. Seznámil přítomné s aktualizací tohoto programu a s jeho dalšími možnostmi. S výsledky digitalizace rukopisů a starých tisků z českých knihovnických sbírek nás seznámil Ing. Stanislav Psohlavec v příspěvku *Manuscriptorium trochu jinak...* Databáze *Manuscriptorium* je nyní největší digitální knihovnou rukopisů v Evropě s neuvěřitelným počtem 2800 digitalizovaných dokumentů či jedním milionem digitalizovaných stran. Tento obrovský nárůst byl umožněn realizací projektu ENRICH (European Networking Resources and Information Concerning Cultural Heritage), ve kterém je zapojeno nyní již 70 různých partnerů nejen z ČR, ale z celého světa.

V. S.: S digitalizací starších publikací a jejich zachováním se vynořuje i další okruh otázek, a to uchování digitálních dokumentů. Možná by mělo smysl zabývat se i způsobem ukládání v prostředí menších muzejních knihoven. I když pojem „digitální temno“ straší spíše archiváře, elektronické publikování přináší otázku i pro knihovníky: „Jak zachovávat dokumenty budoucím generacím, když existují pouze v elektronické podobě?“

Bohužel taková témata jako digitalizace, ale třeba i rozsáhlejší komunikace mezi muzejními knihovnicemi narážejí na realitu malé či středního muzea, kde se pracovník knihovny potýká nejen se zajištěním chodu sbírkové a odborné knihovny, ale většinou supluje ještě nějakou další muzejní činnost. Patrně každý začínající muzejní knihovnick

ocenil právě praktické zkušenosti svých služebně starších a zkušenějších kolegů, kteří si v letošním roce našly na setkání své místo. Každý knihovnický seminář má i svou neformální část, která poskytuje čas na osobní setkání a zkušenosti.

Odpolední program zakončilo „policejní okénko“, v němž pravidelně na muzejních seminářích vystupuje PhDr. Petr Mašek. Seznamuje muzejní knihovníky s praktikami různých „bádatelů“, kteří zcižují a poškozují muzejní knihovnické sbírky. Smutným poučením z jeho vystoupení je především to, že se i po odhalení pachatele, a po provedené domovní prohlídce a při nálezů knih, vyřezaných stránek či map, velice těžko prokazuje majetek knihovny. Bohužel argumenty těchto škůdců, že dotyčný předmět byl už dávno v jeho majetku, se dají jen velmi obtížně vyvrátit. Tentokrát jsme se dozvěděli o neuvěřitelném rozsahu škod, které napáchal tzv. renomovaný a důvěryhodný bádatel a odborník profesor K. a o postupu policie a soudu.

Na večerní program semináře byla připravena malá slavnost. Po přípitku ji zahájil koncert žáků plzeňské konzervatoře a pak nastalo slavnostní předání základního kamene pro budoucí novou budovu Národní knihovny ČR. Kámen ze šumavského sienitu od muzejních a galerijních knihoven předával PhDr. Ila Šedo. Základní kámen měl převzít ředitel Národní knihovny ČR Mgr. Vlastimil Ježek, který byl v předvečer tohoto setkání odvolán. Místo něj kámen převzal PhDr. Jiří Polišenský. Předání základního kamene mělo ukázat, že i knihovníci muzeí a galerií si přejí novou budovu národní knihovny, že podporují její výstavbu a že věří, že se přes všechny námitky a překážky z oficiálních míst brzo uskuteční. Koncert pokračoval Mozartovou *Malou noční hudbou*. Na závěr bylo pro účastníky a hosty přichystáno občerstvení.

Poslední den semináře byl věnován workshopu, který se týkal restaurování knižních sbírek. Tuto část programu řídila, stejně jako v minulých letech, zkušená a osvědčená moderátorka Mgr. Helena Stejskalová, knihovnice z muzejní knihovny Jihočeského muzea v Českých Budějovicích.

V. S.: Podnětný byl workshop Mgr. Stejskalové, který se zaměřil na restaurování starých tisků a přinesl kromě konkrétních příkladů záchrany rovněž praktické podklady a návod, jak postupovat při restaurování sbírkových předmětů, při získávání financí apod.

Svou náročnou práci při restaurování starých knih a při plnění zakázek Knihovny Jihočeského muzea nám představily dvě mladé restaurátorky, studentky Fakulty restaurování na Univerzitě Pardubice, ve svých velice zajímavých příspěvcích. Tereza Cermanová, posluchačka 4. ročníku, předvedla postup při restaurování značně poškozeného torza tzv. *Benátské bible*.

Vzorový postup při restaurování knih včetně dokumentace postupu prací, který má obsahovat každá restaurátorská zpráva, předvedla druhá přednášející Kateřina Vítová. Vše ukázala na případu velmi poškozené bible, kterou restaurovala jako praktickou část své bakalář-

ské práce. Vedoucím obou prací byl BcA. Radoslav Slovák, známý muzejním knihovnicím z loňského semináře v Chebu věnovaného restaurování knihovnických sbírek.

Nakonec PhDr. Jana Michlová přítomné seznámila s dějinami a obsahem sbírky bibliofilii v knihovně Teplického muzea.

Posledním bodem programu semináře byla pro zájemce exkurze do plzeňského podzemí.

Závěrem lze dodat, že se seminář v Plzni velice vydařil, také díky hostitelům a organizátorům ze Západočeského muzea. Vzájemně pečovali o účastníky, za což jim patří velké díky. Stejně poděkování patří i přednášejícím. Věříme, že příspěvky posluchače zaujaly, že přinesly řadu nových poznatků, praktických informací a podnětů pro práci muzejních a galerijních knihovnic. Prezentace přednášejících jsou uveřejněny na již zmiňované webové stránce Knihovny Uměleckopřemyslového muzea v Praze.

JARMILA OKROUHLÍKOVÁ > okrouhlikova@upm.cz
VĚRA SLAVÍKOVÁ > knihovna@muzeum-roztoky.cz

BLOGY ANEB ZA HRANICE ELEKTRONICKÝCH DENÍČKŮ

Blogování je jednou z nejpobulárnějších aktivit na internetu a drtivá většina jeho uživatelů už nějaký blog přinejmenším četla. Blogování ovšem neznamena jen psaní elektronických osobních deníčků, ale blogy jsou v současné době také velmi zajímavým zdrojem informací z různých oblastí – a to včetně knihovnictví.

Slovo *blog* vzniklo zkrácením výrazu *weblog*, což znamená *webový deník* nebo *webový zápisník*. Jedná se v podstatě o pokračování klasických deníků, které si lidé píší již od nepaměti. Podobně jako osobní deníčky bývají i blogy psané neformálním jazykem, vyjadřují subjektivní názory autora a mívají nepravidelnou aktualizaci. Nicméně protože existují v digitální podobě, je možné je snadno zpřístupnit libovolnému počtu návštěvníků.

Pro blogy je charakteristické, že nemají zcela přesnou definici, která by je svazovala obsahově či formou. Za blog se obecně považují webové stránky, kam autor vkládá různé zápisky, které se na úvodní stránce zobrazují v opačné chronologii (tj. nejnovější jako první). Jednotlivé příspěvky mají většinou svou unikátní url adresu (tzv. permalink), čtenáři k nim mohou obvykle přidávat komentáře, a poskytovat tak autorovi **zpětnou vazbu**.

MNOHO TVÁŘÍ BLOGŮ

Blogy je možné dělit podle mnoha kritérií. Největší skupinu tvoří blogy osobní, ve kterých lidé píšou o svém životě. Zde jsou také největší rozdíly v kvalitě – jen u nás vznikají každý den stovky a tisíce blogů, kam jejich náctiletí autoři napíší pár příspěvků o škole či o oblíbené hudební skupině, a za pár týdnů na blog zapomenou a věnují se něčemu jinému. Na druhou stranu ale existují i blogy, jejichž autoři mají zajímavé názory, které stojí za přečtení.

V posledních letech se blogy staly zcela běžnou součástí webových stránek a služeb a najdeme je téměř všude. Například na zpravodajských serverech se kromě článků a reportáží objevují i blogy redaktorů, kteří tak nabízejí další úhel pohledu na aktuální témata. Blogují i někteří politici, protože se mohou jednat zviditelnit a také zapůsobit na své voliče. Relativně časté jsou i blogy firemní, které pochopitelně zároveň slouží jako součást PR a nástroj marketingu. Své blogy tak má třeba Google, Microsoft nebo u nás např. Seznam.

Některé tematicky zaměřené blogy dokonce připomínají i klasické internetové magazíny. Jsou totiž o cestování, o módě, o kulinářství (například *pan Cuketka*); některé se věnují ekonomice, jiné nabízejí filmové recenze (například *fffilm*) a na stránkách dalších jsou třeba komiksy.

POHLED DO HISTORIE

Jak zde již zaznělo, blogy pokračují v tradici osobních zápisníků (či novinářských sloupků) a nejedná se tedy o nic nového, co bychom dříve neznali. Prostředí internetu však umožnilo okamžité zveřejňování a možnost určité interakce se čtenáři. Přímým předchůdcem weblogů byly tzv. *online deníky* (*online diary*), které se objevovaly na počátku 90. let a kam lidé psali své zkušenosti a zážitky.

Samotný termín *weblog* vznikl 17. prosince 1997. Jeho autorem je americký blogger Jorn Barger. Zkrácené označení *blog* se objevilo o něco později, v roce 1999. To byl zároveň i rok, kdy blogy přestaly být jen okrajovou záležitostí a jejich počet začal rychle narůstat. Vznikaly totiž první *blogovací služby* (například *blogger.com*), které podstatně zjednodušily tvorbu a editaci příspěvků. Svůj blog si tedy mohl založit opravdu každý.

Blogy získaly v dalších letech obrovskou popularitu a staly se „mainstreamem“, tedy již zmiňovanou běžnou součástí internetu. V současné době existují řádově stovky milionů blogů a každý den vznikají desetitisíce nových. Utváří se tak tzv. *blogosféra*, pomyslná síť tvořená všemi blogy. Na druhou stranu mnoho uživatelů blogování již opustilo (nebo si založili blogů několik), takže počet těch aktivních a pravidelně aktualizovaných je mnohem menší. Blogování je však stále velmi oblíbené a dochází i k určité „profesionalizaci“. **Blogy totiž v mnoha případech nenabízejí jen zábavu, ale i aktuální a relevantní informace.**

NOVÉ TRENDY V BLOGOVÁNÍ

Podobně jako všechny služby a technologie i blogování se neustále vyvíjí a objevují se nové typy blogů, které reflektují aktuální trendy. S rostoucí rychlostí připojení k internetu se kupříkladu začaly objevovat *blogy s multimediálním obsahem*. Vznikly tak třeba *photoblogy* plné fotografií či tzv. *vlogy* obsahující primárně video. Nicméně blogů zaměřených na jediný druh multimédií je poměrně málo. Drtivá většina je stále textová a multimediální prvky (obrázky či videa) jsou zpravidla jen doplňkem.

Řada z nás si jistě už několikrát posteskla, že dnešní doba je uspěchaná a hektická. Vše se zrychluje, zkracuje, zjednodušuje, a ani blogy nejsou výjimkou. Autoři nemají čas psát dlouhé texty a ani čtenáři nemají většinou chuť takové články číst. Proto vznikly tzv. *mikroblogy*, které jsou charakteristické právě svojí délkou (respektive krátkostí). Sem autoři píšou obvykle stručné novinky, aktuální nápady, nálady a podobně, a čtenáři (zpravidla rodina a přátelé) tak mohou sledovat, co je nového. Jednotlivé příspěvky bývají omezeny – například 160 znaky, což je délka SMS zprávy. Typickým představitelem mikroblogů je *Twitter*.

BLOGY A KNIHOVNY

Výhody blogů je samozřejmě možné aplikovat i v prostředí knihoven. Blog je zkrátka jen další informační kanál, kterým lze komunikovat se čtenáři a uživateli. Knihovna tak může informovat o nových titulech, chystaných akcích a podobně. Oproti klasickým „novinkám na webu“ má možnost být méně formální, a díky komentářům získat i okamžitou zpětnou vazbu. Tyto zprávy pak může

prokládat i různými zajímavostmi ze světa či něčím zábavným, čtenáři se budou k webu knihovny mnohem raději vracet.

Příkladů knihovnických blogů není málo; najdeme je v knihovnách veřejných, univerzitních i specializovaných a blogy si zakládají i různé knihovnické asociace. Ostatně svůj blog má například i Kongresová knihovna USA. Doporučuji nahlédnout například do databáze *Blogging Libraries Wiki*, kde jsou jich doslova stovky. Další blogy jsou pak třeba v příslušné sekci *adresáře DMOZ* nebo na seznamu *LibDex*.

I když je zahraničních ukázek celá řada, u nás to už tak slavné není. Blogů českých knihoven je sice jen hrstka, ale o to více alespoň potěší, když člověk na nějaký narazí. Třeba na blog *knihovnice z Knihovny Rosice*, na *blogující vyškovské knihovnice* a nebo na *Čítárničku knihovny*, což je blog Obecní knihovny Dobřenice. Bloguje dokonce i SKIP, tedy Svaz knihovníků a informačních pracovníků, který tímto způsobem informuje zejména o zahraničních konferencích a dalších událostech hodných pozornosti.

ZE ZAHRANIČÍ

text a foto JAN KAŇKA

POSTŘEHY Z VÝROČNÍ KONFERENCE SPOLKU MAĎARSKÝCH KNIHOVNÍKŮ

Ve dnech 24.–26. července 2008 se v nejstarším maďarském městě Szombathely konala 40. výroční konference Spolku maďarských knihovníků (Magyar Könyvtárosok Egyesülete – MKE) s podtitulem *Věčná renesance knihoven – od knihovny krále Matyáše Korvína ke znalostním centrům 21. století*. Župa Vas, jejímž sídelním městem je právě Szombathely, je partnerským regionem Zlínského kraje a díky jejímu pozvání jsem se mohl této knihovnické akci zúčastnit. Jednání probíhalo většinou v prostorách Krajského kulturního a mládežnického centra a částečně také ve dvou spolupřátelských knihovnách – v Berzsényi Dániel Könyvtár (Knihovna Dániela Berzsényiho – krajská knihovna pro župu Vas a současně městská knihovna pro Szombathely) a Savaria Egyetemi Központ Könyvtára (Knihovna univerzitního centra Savaria).

ZÁVĚREM

O blozích by se dalo hovořit ještě dlouho. Mohli bychom zmínit nejznámější české či světové blogery (přičemž někteří z nich se blogováním dokonce i úspěšně žijí), probrat jednotlivé blogovací systémy (u nás třeba *blog.cz* či *bloguje.cz*) nebo věnovat pár slov specifickým problémům (jako jsou otázky objektivnosti informací, riziko problematických komentářů atd.). To podstatné zde již ale zaznělo a zbývá tedy jen se rozhodnout.

Blogy jsou alternativním zdrojem informací a alternativním komunikačním kanálem. Nejedná se o nic revolučního, ale je to možnost vyzkoušet něco tak trochu jiného. Odpověď na pomyslnou otázku „*Blogovat, či neblogovat?*“ tedy leží v rukou samotných knihovníků a knihovnic. Možná, že knihovny (nebo jejich čtenáře) tato forma interakce nezaujme. Anebo se naopak **knihovnické blogování** stane stejně populární, jako je tomu v zahraničí.

charakterizoval dnešní roli knihoven jakožto *poskytovatelů obsahu* (content providers). G. Tóth následně hovořil na téma *Poselství z historie čtenářství*. Podal přehled významných momentů v dějinách čtenářství a poukázal na analogii tohoto vývoje s individuálním vývojem od dětského k dospělému čtenáři. Dopolední jednání zakončil svým vystoupením zahraniční host konference G. Ruppelt z Leibniz Bibliothek v Hannoveru. Hovořil na téma *Změna strategie německých knihoven v závislosti na demografickém vývoji*. Stárnutí populace, jazyková bariéra a kulturní odlišnosti imigrantů, nízká úroveň chlapeckého čtenářství – to je jen výběr z problémů, které byly zmíněny.

Z nabídky jednání v sekcích jsem si vybral sekci *Pokročilé informační technologie a informační společnost*. V rámci MKE byla nově založena u příležitosti této konference. Á. Paszternák zdůvodnil její vznik a vtipně ilustroval současné postavení knihoven v informačním vesmíru na základě přirovnání knihovny k multifunkčnímu švýcarskému armádnímu noži. Následoval příspěvek K. Füzessiho, který představil připravovaný webový portál o knihách a knihovnách pro čtenáře i knihovníky nazvaný jednoduše *PORTÁL*. Měl by např. poskytovat prostor pro výměnu názorů na knihy, možnost tvorby individuálních virtuálních knihovniček oblíbených titulů, funkci „*najdi knihu v nejbližší knihovně*“ apod. A. Kardos prezentoval probíhající projekt maďarského souborného katalogu *UTCA*. Bude podporovat mj. funkci tagování jednotlivými uživateli (social cataloging) a klade si za cíl být co nejuplnějším a pokud možno bez duplicit.

Závěr sekce patřil interaktivnímu hodinovému programu s názvem *Informační společnost a knihovny*, který měl pomoci techniky *scenário* formulovat stav a perspektivy vývoje knihoven v kontextu vý-

voje společnosti. V první části se účastníci společně pokoušeli formulovat klíčové „hnačí síly“ v oblasti knihovnictví, ve druhé pak identifikovat čtyři základní varianty vývoje, které vycházely z kombinací podmínek přístupnosti informací (od přísně regulovaného k absolutně svobodnému pojetí) a šíře služeb knihoven (od „barokně“ rigidního k „renesančně“ volnomyšlenkářskému přístupu). Tento program byl zajímavý jak z hlediska jeho výstupů, tak díky použité metodě, která byla pro většinu účastníků nová.

Celou konferenci doplňoval bohatý doprovodný program. V rámci prvního dne proběhlo udělení Cen J. Fitze – ocenění maďarských knihovníků a ministerstva kultury pro nejlepší knihy. Byly také předány pamětní medaile MKE (obdobá Medail Z. V. Tobolky) a výroční cena pro nejlepšího mladého knihovníka. Milou pozorností pořadatelů byly drobné dárky pro účastníky, kteří v době konference slavili své narozeniny. V závěru prvního dne proběhla slavnostní recepce župana regionu Vas a představení s názvem *Kouzlo tance*. Po zakončení oficiálního programu druhého dne následoval společenský večer, v sobotu pak několik tematických výletů do okolí. Během konference probíhala také soutěžní přehlídka krátkých filmových dokumentů, které o sobě natočilo několik maďarských knihoven a před místem konání parkoval autobus s pojezdovou výstavou Petöfiho literárního muzea ke stému výročí založení časopisu *Nyugat*, významného maďarského periodika první poloviny 20. století. Zajímavá a inspirující byla rovněž exkurze do dvou pořadatelských knihoven. Obě sídlí v nedávno rekonstruovaných a dostavěných budovách, které jim poskytují důstojné, příjemné a kapacitně dostatečné prostory pro služby uživatelům.

Mé počáteční obavy z jazykově naprosto neproknutelného prostředí našťastí tlumočením do angličtiny rozptýlila naše dokonalá průvodkyně paní Katalin Lovász z Ústavu knihovnictví Univerzity centra Savaria. I díky tomu mohu konstatovat, že celá konference včetně dalších akcí byla odborně zajímavá a probíhala ve velmi příjemné, srdečné a pohostinné atmosféře. Bylo vidět, že toto jubilejní čtyřicáté setkání je pro zhruba pět

stovek maďarských kolegů a kolegů opravdovou událostí a že je pro ně podobně důležité jako pro nás třeba sešské konference či valné hromady SKIP. Znovu jsem si uvědomil, že tak vysoká míra profesní soudržnosti a kolegiality, jak ji známe z knihovnictví, nemusí být zcela běžná v jiných oborech, a že je třeba si jí vážit a rozvíjet – mimo jiné takovými setkáními, jako bylo to maďarské.

Zpráva o rojení čertů a knihovnic v pohádkovém městě Jičíně

Ve dnech 9.–14. září se město Jičín stalo již po osmnácté městem pohádky. Letošní festival se konal pod názvem Když se čerti rojili. Záštitu nad akcí převzala Literární akademie Josefa Škvoreckého a Rada Královéhradeckého kraje. V pohádkovém městě Jičíně se zároveň již potřinácté konala knihovnická dílna. Jejím vyvrcholením byl páteční Den knihoven, kdy Albrecht z Valdštejna za účasti knihovnic a dětí z celé republiky slavnostně pasoval nové rytíře Rádu krásného slova.

Foto P. Buchart (zářij, www.pohadka.cz)

Napsat článek o festivalu *Jičín – město pohádky* je po čertech těžká práce, a tak jsem požádala o pomoc a radu místního čerta Pepiáše, který prý přispěl k větší slávě města Jičina a poprvé se tu objevil už v roce 2005. Za knížku *O čertu Pepiášovi* získal její autor, jičínský rodák Jan Sobotka první cenu v soutěži Číst je dobré. Vzhledem k soustředěnému nátlaku jičínských knihovnic se letos Pepiáš do města vrátil prostřednictvím dalších pohádkových příběhů v knížce *Čert Pepiáš, kouzelníci a čarodějové*. Hlavní hrdina se pro svoji dobrotu nemohl vrátit do pekla a stal se v Jičíně školníkem. A takový čertovský školník má nejlepší přehled o tom, co se kde děje. Na jeho čertovské doporučení jsem ze všech jičínských akcí a atrakcí, dílen a výstav, besed a přednášek, čtení a vyprávění, her a hrátek vybrala následující, po čertech dobré akce.

V porotním sále Valdštejnského paláce byla v úterní podvečer za přítomnosti Vlastimila Ježka, v té době ředitele Národní knihovny ČR, uvedena trochu nezvyklá výstava, při níž byl prezentován pouze jediný exponát. Tím byla maketa unikátní knihy *Codex Gigas*, pocházející z první poloviny 13. století. Vlastimil Ježek při této příležitosti stručně připomněl její historii. Každý den se pak konala pravidelná Čtení u *Đabľovy bible* a jen čert ví, kde turnovská čertice Eva, která autorská čtení moderovala, získala podrobné informace o všech představovaných autorech. Pepiáš mi speciálně doporučil knížku Ivy Vávrové *O čarodějce, která zaspala století*. Nejsem si jistá, kdo se mu více líbil. Zda autorka, která působí jako knihovnice v Rychnově nad Kněžnou, nebo hlavní hrdinka knížky čarodějnice Violeta, jež se podobně jako on sám musí vyrovnat pohádkovým způsobem s naším nepohádkovým světem.

Nejen čert ví, kde se v Jičíně vzala čertovský dobrá Literární akademie Josefa Škvoreckého. Kromě čertů a knihovnic se po městě rojili i její studenti a kantoři. Bylo jich všude plno a při každé příležitosti představovali svoji školu, práci a projekty. Jejich veřejně nejznámějším počinem je vydání dvou sbírek povídek – *Zuby nehty* a *Tisíc jizev*. Studenti si v praxi ověřili nejen nelehkou cestu od prvotního literárního nápadu do kamenného nakladatelství, ale i důležitost reklamy. Veřejná čtení v knihovnách výrazně napomohla uvedení knížek na knižní trh. Pepiášův obdiv získala spisovatelka Ivona Březinová, která na akademii vyučuje tvůrčí psaní. Byla jako vítr, objevovala se v nejrůznějších převlecích a vždy ochotně odpovídala na všechny dotazy z pléna. Večerní přátelské posezení v Knihovně Václava Čtvrtka oživil Arnošt Goldflam, který četl ze své knihy *Tatínek není k zahazení pohádku Jak jsem vyhrál olympijské hry*. Pepiáš si lebedil, že byla náležitá pozornost věnována i místnímu Literárnímu spolku LiS, který přítomným představil autory právě vydaného almanachu *Sedm střípků duhy*.

Čertovské uhranutí knihovnami (nebo snad knihovnicemi?) se projevilo zejména v pátek, kdy se konal Čertologický kongres rytířů a příznivců Řádu krásného slova. Jednou z mnoha aktivit Klubu dětských knihoven SKIP je projekt *Kde končí svět*. Motto šestého ročníku projektu znělo *Cesta tam a zase zpátky*. Téma děti zpracovávaly nejen literárně, ale měly možnost i výtvarného a dramatického vyjádření. Na regionálních přehlídkách byl vždy vybrán autor nejlepšího a nejzajímavějšího dílka, kterému se dostane cti být slavnostně pasován na Rytíře

krásného slova. Kromě dětských rytířů jsou vždy pasováni i „dospěláci“ z řad spisovatelů, interpretačních umělců a knihovnic, kteří se podle názorů dětí a knihovnic podílí na propagaci čtení. První pasování proběhlo přímo na Pražském hradě v roce 2001, další se odehrávalo v historickém objektu Klementina a letošní bylo na nádvoří jičínského zámku.

Nejprve se čerty a čerticemi z celé republiky zaplnilo Masarykovo divadlo. Čertice Eva a Zlata představily přítomné rytíře Řádu krásného slova – Ivonu Březinovou a Jiřího Lábusa, který byl zároveň patronem celého festivalu. Na jeviště pozvaly i čerstvě nominovanou rytířku – spisovatelku Martinu Drijverovou. Po besedě, autogramiádě a prohlídce výtvarných prací, kterými bylo celé divadlo vyzdobeno, se čertovský průvod vydal na nádvoří zámku, kde Albrecht z Valdštejna slavnostně pasoval nové rytíře Řádu krásného slova. Podvečerní čertovský bál s andělskými čertovinami páteční rojení a Den knihoven ukončil.

Básník Jiří Žáček (mimochodem také rytíř Řádu krásného slova) napsal: *Každý kluk i holka ví, že český čert je laskavý*. A my s Pepiášem dodáváme, že laskavý a přátelský byl celý Jičín od úterka do neděle. Všichni, kdo neseděli doma a alespoň na chvíli se do pohádky vypravili, měli možnost hrát si, zpívat, malovat, sochat, dívat se, naslouchat i číst. Díky patří všem organizátorům, realizátorům i mediálním partnerům. Pokud jste se letos nestihli do Jičína vypravit, tak to můžete napravit příští rok. Informace naleznete na www.pohadka.cz a www.citarny.cz.

BOŽENA BLAŽKOVÁ > bozena.blazkova@svkhk.cz

KRONIKA

Odešla Mgr. Marie Šírová, ředitelka Knihovny Národního muzea

V pondělí 6. října 2008 prohrála Mgr. Marie Šírová zápas s dlouhou a těžkou nemocí. V Národním muzeu působila nejprve v letech 1966 až 1968, ředitelkou Knihovny Národního muzea se stala v roce 2004. Na tomto místě zúročila své zkušenosti z úspěšného působení v předcházející funkci vedoucí knihovny Evangelické teologické fakulty Univerzity Karlovy. Národní muzeum ztratilo v Mgr. Marii Šírové vynikající odbornici a důležitou oporu ve významném období před počátkem své zásadní proměny.

–red–

Cenu Knihovna roku 2008 získala Obecní knihovna v Pavlovicích u Přerova

Zrcadlová kaple pražského Klementina se i letos stala místem vyhlášení a předání cen nejlepším knihovnám ve dvou kategoriích: *základní knihovna* a *významný počín v oblasti poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb*. Slavnostní setkání se uskutečnilo ve čtvrtek 9. října za účasti ministra kultury Václava Jehličky, který ceny předával, zástupců knihovnického stavu, starostů obcí a mnoha hostů.

Jako první vystoupila předsedkyně poroty v kategorii *významný počín* PhDr. Jiřina Kádnerová. Přítomné seznámila s nominovanými na udělení ceny Knihovna roku 2008, kterými byly: Knihovna Petra Bezruče Opava, Městská knihovna v Českém Těšíně, Místní knihovna Radotín, Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, Městská knihovna Lipník nad Bečvou, Městská knihovna Valašské Klobouky a Centrum celoživotního vzdělávání s knihovnou manželů Tomanových Rožmitál pod Třemšínem. Poté informovala o rozhodnutí komise, která se po velmi důkladném zvažování usnesla **hlavní cenu** v této kategorii **neudělit**. Zdůvodnila to skutečností, že žádná z letošních nominací nebyla souměřitelná svým významem a jedinečností s oceněními v předcházejících letech a udělením ceny by mohlo dojít k její nivelizaci. Porota **diplomem** ocenila **Městskou knihovnu v Českém Těšíně** za realizaci projektů k podpoře čtenářství s využíváním mezinárodní spolupráce knihoven na Slovensku, v Polsku a Maďarsku.

Kategorii *základní knihovna*, do níž bylo navrženo 13 knihoven (většinou zvítězily v krajských kolech soutěže Vesnice roku), představila předsedkyně komise Mgr. Marie Mudrová. Ve svém vystoupení zmínila, že je čím dál pro

porotu složitější vybrat jednu jedinou knihovnu jako nejlepší. Připomněla, že „v roce 2000, kdy soutěž ještě bez podpory ministerstva kultury začínala, zvítězila knihovna, která jako jediná byla automatizovaná. Dnes jsou automatizované všechny, všechny mají připojení na internet, několik počítačů... Působí v zrekonstruovaných prostorách, často s novým vybavením. Pořádají nepřeborné množství akcí... Jsou zkrátka skutečnými centry v životě obcí“. V závěru svého vystoupení připomenula tradici, která současně se soutěží Knihovna roku vznikla. Vítězná knihovna získává právo uspořádat setkání knihovníků (případně i starostů) z malých obcí. To letošní se uskutečnilo v půlce září v Býšti u Pardubic, v knihovně kterou jako vítěznou v roce 2006 vybírala nynější komise, jejíž tříletý mandát právě končí.

Po úvodních proslovech přistoupili organizátoři k vyhlášení letošního vítěze. Aby však v publiku navodili patřičně napjatou atmosféru, k níž s velkým šarmem přispěla moderátorka slavnostního dopoledne Mgr. Zlata Houšková, zvolili nejdříve předávání dárek deseti vybraným knihovnám a až na samém konci vyhlásili Knihovnu roku 2008. (Redakce Čtenáře se rozhodla postupovat opačně.)

–ova–

Knihovnice D. Sklenářová přebírá hlavní cenu

Ministr kultury předává diplom MĚK v Českém Těšíně

Foto Eva Hradíková

PAVLOVICE U PŘEROVA

Obecní knihovna v Pavlovicích u Přerova
okres Přerov / Olomoucký kraj
knihovnice Danuše Sklenářová

Knihovna roku 2008

*K hlavní ceně se váže
finanční částka 70 000 Kč.*

Knihovna je informačním a komunitním centrem obce, je štědře finančně i personálně podporována. Jak zaměstnankyně úřadu, tak zastupitelé jí pomáhají s řadou aktivit – od práce s dětskými čtenáři přes jazykové kurzy, kurzy ručních prací k pořádání zájezdů a zapojení knihovny do celooobecních aktivit i mimo půjčovnou dobu (například hodů či pravidelných pobytů dětí z dětského domova). Podporuje i pěstování lidových tradic. Věnuje se důsledně práci s dětmi a spolupracuje se všemi ostatními organizacemi v místě.

MOKRÁ-HORÁKOV

Obecní knihovna Mokrá-Horákov
okres Brno-venkov / Jihomoravský kraj
knihovnice Jitka Neveselá

**Diplom
Ministerstva
kultury ČR**

Knihovna díky smělym plánům obce získala nové prostory velmi ojedinělou představou uhelné kotelny. Šťastnou ruku měla obec i při výběru knihovnice, která svým velkým nadšením a rozsáhlými aktivitami vytvořila z knihovny vskutku komunitní centrum. Pravidelně se zde setkávají maminky na mateřské dovolené i děti na knihovnickém kroužku, kde si mohou díky nakoupeným loutkám pohádky nejen číst, ale si je i zahrát. Knihovna slouží i jako minigalerie.

PRASKAČKA

Obecní knihovna v Praskačce (Obecní knihovna v Sedlicích)
okres Hradec Králové / Královéhradecký kraj
knihovnikem v obou je Petr Černošávek

**Diplom
Ministerstva
kultury ČR**

Obec zřizuje dvě knihovny, v obou je knihovnikem Petr Černošávek. Ve spolupráci s manželkou vedou v knihovnách pro dospělé Klub Pohoda, pro děti organizují čtenářskou ligu a připravují výtvarné dílny. Kromě toho, že se zapojují do všech celostátně organizovaných akcí, realizují i řadu netradičních – zejména ve spolupráci se školou.

NOMINOVANÉ KNIHOVNY NA CENU KNIHOVNA ROKU 2008

HAMR NA JEZEŘE Místní knihovna v Břevništi

okres Česká Lípa / Liberecký kraj / knihovnice Irena Hývlová
Kromě klasické činnosti působí knihovna také jako komunitní centrum – knihovnice vede v knihovně výtvarné kroužky pro děti i dospělé. I přesto, že prostorové podmínky nejsou ideální, služby knihovny jsou na úrovni. Knihovnice pracuje v plně automatizovaném provozu a samostatně tvoří i webové stránky. Dobře umí využívat možnosti grantů.

HORNÍ ŘEDICE Obecní knihovna Horní Ředice

okres Pardubice / Pardubický kraj / knihovnice Miloslava Polednová
Knihovna patří mezi první neprofesionální plně automatizované v kraji a slouží i jako veřejná stanice internetu. Příkladná je systematická snaha knihovnice o podporu čtenářství, výborně spolupracuje se školou.

HOSTIŠOVÁ Místní knihovna Hostišová

okres Zlín / Zlínský kraj / knihovnice Alena Pakostová
Díky péči samosprávy má knihovna velmi dobré umístění a poskytuje veřejnosti širokou škálu zajímavých služeb. Jejich garantem je osobnost knihovnice, která plně využívá svých mnoholetých zkušeností. Knihovnu zapojuje do společenského a kulturního života obce a celé řady akcí – od sjezdu rodáků po soutěž mužů v přebalování miminek. V zimě vaří pro návštěvníky čaj zdarma a pořádá setkávání žen.

JINAČOVICE Obecní knihovna Jinačovice

okres Brno-venkov / Jihomoravský kraj / knihovnice Šárka Ondrušková
(a zastupující knihovnik Břetislav Bém)

Díky mimořádné všestrannosti knihovnice má knihovna širokou škálu aktivit, které prezentuje na vlastních webových stránkách. Ty se umístily na předních místech v soutěži Biblioweb. Vydává časopis pro děti s názvem *Knihovniček* s řadou zajímavých rubrik. Kromě zapojení knihovny do všech celostátně pořádaných akcí připravuje i velmi oblíbené kreativní dílničky pro děti.

LOMNICE Obecní knihovna Lomnice

okres Sokolov / Karlovarský kraj / knihovnice Jiřina Němečková
Samospráva vytvořila knihovně výborné podmínky v nově rekonstruovaných a vybavených prostorách a počítá s jejich dalším rozšířením. Knihovnice se zapojuje do všech aktivit iniciovaných SKIP. Pracuje v plně automatizovaném provozu a nabízí řadu akcí pro děti i služeb pro dospělé.

MATĚJOV Obecní knihovna Matějov

okres Žďár nad Sázavou / Kraj Vysočina / knihovnice Hana Najmanová
Knihovna je plně automatizovaná v příjemných prostorách s novým vybavením, přestože působí ve velmi malé obci (205 obyvatel). Dobře spolupracuje s pověřenou knihovnou a využívá výměnné soubory.

MCELY Obecní lidová knihovna ve Mcelích, základní knihovna

okres Nymburk / Středočeský kraj / knihovnice Marie Holbová
Knihovnice dobře spolupracuje s obecním úřadem a mateřskou školou. Knihovna je nově vybavena a nabízí celou řadu akcí pro děti i dospělé a stala se místem setkávání občanů obce všech generací.

NADĚJKOV Místní lidová knihovna Nadějkov

okres Tábor / Jihočeský kraj / knihovnice Olga Černá
Knihovna je plně automatizovaná. Svoje aktivity zaměřuje převážně na děti – knihovnice napsala a vydala pro děti už dvě knihy. Pečuje však i o starší občany donáškovou knih a zapojuje se do všech akcí obce.

ŘEPIŠTĚ Místní knihovna Řepiště

okres Ostrava / Moravskoslezský kraj / knihovnice Marika Zajíčková
Knihovna díky vzorné péči samosprávy netrpí nedostatkem prostoru ani jí nechybí vybavení. Nabízí řadu zajímavých akcí. Výborně spolupracuje s mateřskou i základní školou, stejně tak i s pověřenou knihovnou.

STAŇKOVICE Obecní knihovna Staňkovice

okres Louny / Ústecký kraj / knihovnice Sylvie Jahelková
Knihovna dobře spolupracuje se samosprávou a využívá grantů. Je plně automatizovaná a nabízí návštěvníkům příznivou půjčovnou dobu. Zapojuje se do všech celostátních knihovnických akcí i do řady pro knihovny netypických – například šití panenek pro UNICEF.

Text a foto **MARIE MUDROVÁ** > Marie.Mudrova@knih-cheb.cz

ARCHITEKTURA KNIHOVEN

1

POZNÁMKA REDAKCE

Do edice Aktuality SKIP připravuje autor článku publikaci **Architektura knihoven**. Vychází v ní z přednášek přednesených na VOŠIS Praha a v Kabinetu knihovnictví filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a z dlouholeté praxe referenta pro rekonstrukce v Městské knihovně v Praze. Následující příspěvek je jednou z kapitol zmiňované publikace, která bude jistě užitečnou a v mnoha ohledech první komplexní pomůckou pro knihovníky, kteří plánují výstavbu nové knihovny či rekonstrukci už stojícího objektu.

PŘÍPRAVA A PRŮBĚH STAVBY

Každý si asi povšiml rychlého tempa dnešního stavebnictví, a tak by ho mohlo překvapit, že od prvních úvah o nezbytnosti nového řešení – tím je myšlena novostavba nebo rekonstrukce knihovny nebo jiné budovy pro knihovnu – až po realizaci mohou uplynout dva roky, ale také deset let (podle velikosti stavby a složitosti provozu). Proč? Vždyť samotný stavební proces trvá dva, maximálně tři roky a nastěhování a uvedení do provozu několik měsíců. Je tedy zjevné, že nejvíce času zabírá PŘÍPRAVA stavby.

Pro mnohé české stavebníky je to nepochopitelné. Přece stačí uvést projektantovi potřebné statistické údaje a několik požadavků o rozmístění regálů – a vše ostatní už záleží jen na něm. A právě to je velký OMYL!

Mají-li být finanční prostředky na stavbu knihovny vynaloženy účelně, musí stavbě předcházet promyšlená příprava nejdříve ze strany knihovníků, poté ze strany architektů a projektantů. Výsledkem společného úsilí se pak stane realizační projekt.

Tato činnost má podle rozsahu akce několik fází:

- zadání,
- stavební program,
- projektovou studii,
- územní rozhodnutí,
- projekt pro stavební povolení,
- realizační (prováděcí) projekt.

Je pravda, že tyto fáze přípravy stavby mohou trvat jen několik měsíců, bývá to však na úkor kvality provozu. A to je smutná pravda!

ZADÁNÍ

Knihovna je složitý organismus. Jsou v ní uloženy tisíce knih, CD, časopisů a jiných artefaktů, neustále probíhá nákup knihovních jednotek a jejich zpracovávání. Čím dál složitější počítačové vybavení, ale hlavně nové a nové techniky jeho využívání a nové databáze a portály, se staly přirozenou součástí dnešní knihovny. Různé prostory stále více chátrají a stále méně vyhovují potřebám uživatelů, kterých může v důsledku toho začít ubývat právě tak, jako výpůjček. Nebo naopak – uživatelů je tolik, že je stávající prostory nemohou pojmout.

Právě to je okamžik, kdy by měli představitelé knihovny začít hledat řešení, formulovat ve zkratce cestu jak situaci zlepšit. Někdy k tomu stačí jen racionální reorganizace služeb, rozšíření výpůjční doby, zvětšení prostor, zlepšení nabídky. Ale mnohdy už to tak nepůjde. Pak začíná ona cesta, na jejímž konci stojí knihovna v novém. A na jejímž začátku je ZADÁNÍ a TÝM. **Zadání** by měl formulovat **tým**, složený z představitelů knihovny.

Tým by měl postupovat třemi směry: **rozbořem zkušeností z provozu knihovny, konzultacemi s odborníky a návštěvami typově příbuzných knihoven**, které už mají tuto cestu za sebou.

Formulovat uvědoměle zadání znamená opřít se o objektivní údaje, které poskytuje statistika knihovny, a analyzovat je.

Ze statistických výsledků je třeba všimnout si především velikost knihovního fondu, počet zapsaných čtenářů, počet návštěv a výpůjček, počet čtenářských míst, z toho počet těchto míst s PC, a konečně údaje o počtu akcí pořádaných knihovnou a počty jejich návštěvníků. Z plošných údajů v m² jde o celkovou plochu, z toho o plochu určenou pro čtenáře, pro zaměstnance, pro knihovní jednotky a pro technická zařízení. U čtenářských prostor jsou důležité údaje o plochách pro dospělé

a děti, o velikosti sálu či klubovny a také o využití jednotlivých prostor.

V zadání nesmí chybět porovnání statistických údajů s jednotlivými indikátory ze standardu veřejných knihovnických a informačních služeb¹ a průměrem českých knihoven. Indikátory jsou:

– počet výpůjčních hodin týdně, počet knihovních jednotek, roční částka na jejich nákup na jednoho obyvatele, počet studijních míst a počet připojení k internetu. Průměr českých knihoven vypočítává Knihovnický institut z celkových statistických výsledků za určitý rok právě pro tyto indikátory. Konfrontace výsledků knihovny v zadání dává poměrně jasný obrázek o jejím současném postavení.

Velmi cenné jsou zkušenosti získané návštěvou obdobných knihoven, které pracují v novostavbě či rekonstruovaly užívané nebo i jiné prostory. Takové návštěvy už nejsou omezeny jen na Evropu, i když zejména sousední Německo a Rakousko jsou nejbližší a byly zde postaveny stovky knihoven různých typů a velikostí. Nejnavštěvovanější jsou dnes asi Drážďany (SLUB – Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek a také Stadtbibliothek), Chemnitz (Stadtbibliothek), Berlín (celá řada knihoven), Cottbus (Hochschulbibliothek) a Göttingen (Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek) v Německu a Vídeň (Städtische Büchereien) a Linec (Stadtbibliothek) v Rakousku.

Součástí zadání by měla být i stručná **prognóza činnosti knihovny** na příští desetiletí, zejména odhad vývoje počtu výpůjček a návštěvníků, a z toho vyplývající příští potřeba pracovních sil. Dříve se taková prognóza zpracovávala až na 50 let, při dnešních prudkých proměnách technologií není možné vývoj reálně předvídat na dobu delší než deset let. Známa je rekonstrukce a přestavba služeb ústředí Městské knihovny v Praze z let 1996 až 1998. V letech 2007 a 2008 zde proběhla několikamilionová úprava mobiliáře a technologií: devět let stačilo na to, aby se projevil určitý nedostatek, ukázaly možnosti jak vylepšit mobiliář a nutnost doplnit technologie, které se v posledních letech objevily. Zadání je tak pokud možno objektivním pohledem na současnou i budoucí situaci knihovny, stručnou charakteristikou jejích potřeb a prognózou vývoje její činnosti.

Právě názory na činnosti knihovny se vyvíjejí a zadání by je mělo zohlednit. Přibývá akcí, které

možno charakterizovat jako směřování ke komunitní knihovně, prosazuje se nové pojetí studijních míst a vzdělávací činnosti. To vše v kostce patří též do zadání.

Smyslem týmové práce na přípravě zadání, která v závěru může dostat nejrůznější podobu a která by se také dala nazvat **formulováním filozofie knihovny**, je přesvědčit zřizovatele o nutnosti navrhovaného řešení. Zřizovatel pak přijme rozhodnutí (např. usnesení rady nebo zastupitelstva obce, rektorátu vysoké školy), o které se pak další činnost týmu opírá.

Příkladem takového zadání může být Rozhodnutí ředitelky Městské knihovny v Praze o přestavbě služeb ústřední knihovny z 12. 10. 1993, jež bylo výsledkem několikaměsíční práce patnáctičlenného týmu a které bylo základem pro zpracování stavebního programu a následně základem úspěšné rekonstrukce ústřední knihovny v letech 1996 až 1998.

V poslední době se v Evropě (a nejen zde) objevuje nová tendence: vedle staveb samostatných knihoven začínají přibývat knihovny, které budovu či areál sdílejí s dalšími subjekty. Je jasné, že při soužití knihovny s dalšími zařízeními se zvyšuje pravděpodobnost, že návštěvník kombinuje svůj zájem o některý provoz se zájmem o knihovnu. Známé je soužití knihovny a kulturního či vzdělávacího zařízení (kulturní dům, muzeum) nebo i dalších provozů (knihkupectví, copy centrum, knihařství) a osvědčuje se i soužití knihovny a literární kavárny.

V Praze 5 – Smíchově se osvědčuje společné umístění knihovny a supermarketu v budově bývalé tržnice. V Kralupech nad Vltavou se připravuje rekonstrukce budovy zrušeného mlýna v centru města na muzeum, městskou knihovnu a informační centrum a výhledově by ještě měla přibýt kavárna s letní terasou. Umístění knihovny spolu s informačním centrem je logické, a proto stále častější. Osvědčuje se například v Rožmitále pod Třemšínem a Konstantinových Lázních. V rakouském Linci byla v září 2007 otevřena městská knihovna v budově se vzdělávacím centrem, restaurací a úřadovnou města (!). V Liberci je součástí budovy knihovny židovská modlitebna a parkoviště, v dokončované Národní technické knihovně v Praze se připravuje parkoviště ve třech podzemních podlažích pro 281 stání a dokonce s myčkou automobilů.

Rozsah zadání je zcela individuální. Jeho svědomitě zpracování trvá týmu, včetně konzultací s odborníky, podle okolností několik týdnů až měsíců.

TÝM

V čele příprav nové knihovny nebo rekonstrukce budovy by měl **stát tým složený z představitelů knihovny**. Neměl by být příliš velký (aby byl optimálně dělný), v každém případě musí být jeho členem (nutně ale nemusí stát v čele) vedoucí knihovny. Důležitá je v pozdější době účast projektanta na vybraných jednáních týmu. Tým pořizuje o všech jednáních zápisy, které usnadňují další postup.

Staví se či rekonstruuje i menší knihovny, kde hovořit o týmu ani nejde. V takovém případě by se měl knihovnický opřít o některého funkcionáře obce. Mnohdy jím nemusí být nikdo jiný než starosta či místostarosta. Návrhy na změny mají pak samozřejmě daleko větší šanci na průchodnost v zastupitelstvu. Někdy je ale situace složitější a knihovnický musí umět za svými návrhy a požadavky stát a bojovat o co nejvýhodnější podmínky.

REKONSTRUKCE NEBO NOVOSTAVBA?

Tato otázka má několik aspektů. Prvým je analýza, zda budova, kde knihovna pracuje, umožní úpravy, které předpokládá zadání. Důležité je přitom stanovisko statika, který prověří nosnost podlah jednotlivých prostor.

Dále je třeba vyhodnotit, zda jsou v budově ještě prostory, o které je možné v souladu se zadáním knihovnu rozšířit. Nejčastěji je to půda, kde je možné provést půdní vestavbu, a dvůr, respektive atrium, které je možné zastřešit, anebo i zahrada, kam je možné přistavět výtah.

O půdní vestavbu usiluje Městská knihovna v Poděbradech při připravované rekonstrukci budovy, v níž sídlí, a která je památkově chráněná.

Zdařilý příklad využití atria nabízí brněnská Knihovna Jiřího Mahena, kde se podařilo zastřešením atria Schratenbachova paláce, který je také památkově chráněn, získat atraktivní vstupní prostor s výpůjčním pultem a vestavbou výtahu. V ústředí Městské knihovny v Praze, které je také památkově chráněno, byly využity při přestavbě dva nevzhledné dvorky dokonce dvakrát: při prvním zastřešení byly získány prostory pro skladiště s kompaktními regály, druhé zastřešení bylo jen

částečné – zastřešené plochy vytvořily prostor pro spojovací koridory a nezastřešené plochy vytvořily atria od jara do podzimu hojně navštěvovaná uživateli.

Tam, kde analýza zjistí, že budova nesplní požadavky zadání pro vznik nové moderní knihovny, nastoupí cesta vedoucí k novostavbě.

VOLBA MÍSTA

Tato kapitola se týká menšiny knihoven, kde jejich představitelé dospěli k rozhodnutí radikálně změnit situaci.

Málokdy se totiž v našich podmínkách vyskytne šance, hledat pro knihovnu nové působiště. Pokud však taková šťastná chvíle nastane, ani tehdy nemusí jít o místo pro novostavbu, ale o hledání vhodné budovy, kterou – nebo alespoň její část – bude možné pro knihovnu zrekonstruovat.

Poměrně jednoduché je hledat místo pro vysokoškolskou knihovnu. Kde jinde by měla stát než v kampusu a nejlépe v jeho středu? Dříve bylo nutné na podporu takového stanoviska uvádět příklady ze zahraničí, dnes k tomu stačí Brno, kde např. zcela nedávno byla otevřena knihovna Fakulty informačních technologií Vysokého učení technického přímo v jedné z budov této fakulty. Jiná brněnská knihovna – biologických kateder Masarykovy univerzity – vyrostla přímo uprostřed kampusu.

Veřejná knihovna by měla být dislokována tak, aby byla dostupná (podle materiálů IFLA a nyní i podle metodického pokynu Ministerstva kultury ČR) do 15 minut pěšky i včetně použití MHD. Působivým příkladem je městská knihovna v Ulmu, kde osvětlení radní souhlasili s umístěním skleněné pyramidy pro knihovnu doprostřed náměstí. I u nás je tento logický požadavek dodržován (Pardubice, Vsetín, Olomouc), pokud si situace nevyžádá jiné řešení (Karlovy Vary). V Liberci se ředitelka SVK nedala přesvědčit vedením města, že pro potřeby knihovny bude stačit zrekonstruovat městské lázně. Díky neústupnosti Věry Vohlídalové má Liberec krásnou knihovnu na exponovaném místě.

V Praze v pátém pražském obvodu přežívala ve zcela nedůstojných podmínkách obvodní knihovna. Úřad městské části – pod tlakem představitelů Městské knihovny v Praze – si byl toho vědom a začal proto spolu se zástupci MKP hledat nové umístění. Přišla první nabídka: dvě spojené bytové

jednotky na Janáčkově nábřeží, zcela na okraji obvodu. Byla odmítnuta. Druhá nabídka: zrušený hostinec s málo vhodnými prostory pro knihovnu na Vrchlického ulici, daleko od centra Smíchova. Byla odmítnuta. Třetí nabídka: krásná, ale malá budova bývalé košířské radnice s nevyhovujícím půdorysným řešením, už lépe položená na Plzeňské ulici. Také odmítnuta.

V té době začaly v MKP vznikat obavy, zda je únosné stále odmítat. Do toho přichází čtvrtá nabídka přímo od tehdejšího místostarosty, dnešního starosty JUDr. Milana Jančíka: 1. patro ve smíchovské tržnici. A nebylo co řešit. Rekonstrukcí prostor po malých obchodech a provozovnách a vložením dvou galerií vznikla působivá knihovna, s dobrou polohou, v přízemí se supermarketem, prostě na dobré adrese.

V Karlových Varech vedení knihovny před několika lety řešilo neuvěřitelné dilema: zůstat ve zcela nevyhovujících prostorech, nebo využít nabídku na rekonstrukci opuštěného bloku kasáren, ale za městem. Jen těžko se nyní tato knihovna ve zdařile rekonstruované budově prosazuje jako městotvorný prvek, výhledově se mají z centra směrem ke knihovně stavět obytné domy. Vznikla tu zatím alespoň nová zastávka MHD.

Po letech 1997 a 2002 vstoupil do volby místa nový aspekt: území s místem pro knihovnu by nemělo být **v zátopovém pásmu**. Pokud není jiná možnost, nabízí se příklad z Kralup nad Vltavou: pro potřeby městské knihovny a místního muzea se tu připravuje už zmíněná rekonstrukce zrušeného mlýna. Do přízemí v zátopovém pásmu Vltavy se projektují jen společné prostory bez knih a exponátů. V Turnově se přiklání vedení města ke stavbě nové budovy pro městskou knihovnu. Z vytipovaných pozemků hned v prvním kole vypadlo vhodné místo, protože bylo v zátopovém pásmu Jizery.

Volba místa souvisí u nás s důležitým právním aktem: na nové místo nebo i jen změnu užívání budovy musí být podle stavebního zákona vydáno **územní rozhodnutí**. A pozemek by měl samozřejmě patřit **zřizovateli knihovny**.

STAVEBNÍ PROGRAM

Po zpracování zadání a eventuální volbě místa, které musí být projednáno s vedením obce či školy, začne tým odborníků další fázi své činnosti – přípravu **stavebního programu**. Jde v podstatě

o rozpracování zadání. Je to nejdůležitější krok týmu, a proto mu musí být věnována náležitá pozornost. Stavební program je vlastně podrobný **názor týmu** na optimální provozní a technické řešení příští činnosti knihovny a jeho **adresátem je projektant**. Ten se obvykle setkává s projektováním knihovny poprvé. Proto stavební program musí hned na začátku srozumitelně formulovat budoucí úkoly knihovny a stručně charakterizovat její činnost (tedy v podstatě zkrácená verze zadání) a také je kvantifikovat:

- uvést počet uživatelů na konci kalendářního roku a jejich věkové složení, u veřejných knihoven minimálně počet dospělých a dětských čtenářů, dále počet návštěv za kalendářní rok, někdy projektant dodatečně požaduje i výhledový průměrný počet návštěv za den nebo za hodinu;
- uvést nejen počet zaměstnanců, ale i pracoviště u výpůjčních a informačních pultů, ve skladištích a kancelářích;
- uvést počty knihovních jednotek ve volném výběru a ve skladištích, jejich strukturu, zejména literaturu pro dospělé a pro děti, počty novin a časopisů, desek, CD a dalších nosičů.

Z tzv. **5 P** (*Přívětivost pro uživatele, Pohodlí pro knihovníky, Příznivost pro knihovní jednotky, Působivost stavby, Přístupnost pro uživatele*) by měl stavební program řešit první tři, další **P – přístupnost**, tzn. v případě novostavby lokalizace objektu, by měla být vyřešena už v zadání, kdy zřizovatel souhlasí s celou akcí (viz kapitola Výběr místa) a *půvab stavby* – to je v rukou zejména projektanta.

Přívětivost vůči čtenářům? Dostatečně velké prostory, optimální počet pohodlných studijních míst (s připojením na internet) a také relaxačních míst, vhodně velký sál, atraktivní nabídka služeb provázená co nejdéle pracovní dobou.

Pohodlí pro zaměstnance? Poměrně jednoduché: přijatelná velikost zázemí, především kanceláří s denním světlem, čajová kuchyňka, toalety se sprchou, úklidová komora, výtahy blízko výpůjčního pultu a skladiště (nezapomenout na knižní výtah), v největších knihovnách samostatný vstup pro zaměstnance.

Příznivé podmínky pro knihovní jednotky? Bez oslnění, sklady nejlépe v podzemí nebo orientované na sever, optimální návaznost mezi sklady a výpůjčními místy.

A pro všechny společný požadavek: snadná do-

stupnost v budově. Čím větší knihovna, tím komplikovanější řešení komunikací. S horizontálními komunikacemi si každý dobrý projektant bez problémů poradí. Nesnadné ovšem pro něj může být řešení komunikace vertikální (výtahy) a v případě veliké knihovny komunikace kombinované (výtahy a telelift). Samozřejmý požadavek: zamezit křížení cesty knihovny jednotky, čtenáře a zaměstnance.

Všechny tyto požadavky je třeba mezi sebou sladit.

Dobrý stavební program uvedené požadavky kvantifikuje i plošně. Představitelé knihovny sem implantují své názory na velikost jednotlivých prostor, ovšem ne direktivně. Velikost ploch by měla být vyjádřena orientačně s určitým rozpětím, aby měl projektant možnost manévrování. Samozřejmě je zde nutné uvést i prostorové souvislosti.

A všichni – čtenáři, zaměstnanci i knihovní jednotky – potřebují řadu fyzikálních, technických a technologických podmínek, které zajišťují nejrozličnější přístroje a zařízení a které jsou vyjádřeny v řadě materiálů, norem, směrnic, vyhlášek a také v typizační směrnici *Veřejné knihovny*². Směrnice je sice zastaralá, ale mnohé údaje, např. o prostorových souvislostech, rozmístění regálů a studijních míst, stále platí.

Většina norem a směrnic není knihovníkům, a tedy i členům týmu připravujícím stavební program známa, ale to je záležitost projektantů, aby vše zohlednili v projektové studii a následně implantovali do projektu pro stavební povolení. Stavební program však musí uvést ta zařízení a podmínky k jejich provozu, která bezprostředně souvisejí s knihovnickými činnostmi: počet PC, tiskárny,

skenerů, kopírek, audiovizuálních zařízení, a také podmínky pro jejich provoz (např. strukturovaná kabeláž, klimatizace prostoru se serverem atd.).

Stavební program musí být přehledně uspořádán tak, aby byl pro všechny, kteří ho budou posuzovat a posléze převádět do projektových kroků, srozumitelný a přehledný. Nejjednodušší je po úvodním vytyčení funkčních a provozních požadavků uspořádat stavební program podle funkcí jednotlivých prostor:

- vstupní,
- čtenářské,
- pro zaměstnance,
- technické.

Příkladem stavebního programu může být materiál týmu pro přestavbu ústředí MKP z 31. října 1993, který byl předložen k diskusi všem pracovníkům knihovny a byl oponován českými i zahraničními odborníky. Jen pro informaci: tento stavební program má přes 30 stran, týká se ovšem tří podlaží budovy pražské městské knihovny s celkovou plochou přes 6 tisíc m².

Vhodné je předložit stavební program k oponentuře odborníkům mimo knihovnu. Zahraniční odborníci doporučují, aby se ke stavebnímu programu vyjádřili i uživatelé knihovny (jako např. v Seattlu).

Výsledky diskusí a oponentur je poté nutné včlenit do definitivní podoby stavebního programu. Poté nastává další důležitá fáze příprav stavby: **projednání stavebního programu** s vybraným projektantem.

Řada informací a podnětů použitelná při zpracování stavebního programu je obsažena v následujících kapitolách.

ODKAZY:

- 1 Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými anebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky, vydaný v roce 2005.
- 2 *Veřejné knihovny*. Typizační směrnice stavebního objektu TSm So č. 2, vydaná Ministerstvem kultury České socialistické republiky 1986. 186 s.

DO ČÍSLA přispěli

• **Božena Blažková** – Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové • **Ing. Aleš Brožek** – Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem • **Dr. Milan Bulaty** – Univerzitní knihovna Humboldtovy univerzity v Berlíně • **PhDr. Jaroslav Císař** – Vydavatelství Grand Princ v Praze • **Ing. Jan Kaňka** – Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně • **PhDr. Ladislav Kurka** – Městská knihovna v Praze • **Mgr. Marie Mudrová** – Městská knihovna v Chebu • **PhDr. Jarmila Okrouhliková** – Knihovna UMPRUM v Praze • **Bc. Jan Rylich** – Studia nových médií, FF UK v Praze • **William Sherman** • **Mgr. Věra Slavíková** – Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy • **Mgr. Kateřina Slušná** – Koutná & Slušná, advokátní kancelář v.o.s. • **Mgr. Ladislava Zemánková** – Národní knihovna ČR

Nositelé Medaile Z. V. Tobolky 2008

Stalo se již tradicí, že na začátku konference Knihovny současnosti v Seči (letos 16.–18. září) probíhá slavnostní předání Medailí Z. V. Tobolky. Stejně jako v předchozích letech byl i letos počet oceněných omezen na pět, přestože nominovaných bylo několiknásobně víc. Z rukou doc. PhDr. Jaromíra Kubíčka, CSc., předsedy Sdružení knihoven ČR a PhDr. Jiřiny Kádnerové, předsedkyně Nadace knihoven ČR, převzala Stanislava Čechová medaili za celoživotní práci v knihovnictví, ostatní ocenění pak za rozvoj českého knihovnictví.

Stanislava Čechová

zasvětila knihovně celý svůj profesní život. V letech 1958 až 1974 pracovala v Technické knihovně podniku Svit Gottwaldov a poté nastoupila do tehdejší Okresní knihovny v Gottwaldově. V ní zastávala různé pozice (sekretariát, katalogizace, zástupkyně ředitele). V letech 1987 až 1998 působila jako ředitelka Okresní knihovny v Gottwaldově, později Knihovny Františka Bartoše ve Zlíně. Pod jejím vedením zahájila knihovna v roce 1992 automatizaci knihovnických procesů a postupnou proměnu v moderní informační instituci. Mimořádnou péči věnovala regionální literatuře a patří k jejím velkým znalcům, o čemž svědčí její poměrně rozsáhlá bibliografická činnost a tři aktualizovaná vydání *Literárního průvodce okresem Zlín*. Publikovala v odborném a regionálním tisku.

Ing. Jiří Mika

vystudoval gymnázium v Kladně (1969–1973) a Fakultu stavební ČVUT v Praze, obor ekonomika a řízení stavebnictví (1973–1978). Pracoval jako analytik, programátor a středoškolský učitel informatiky v Praze a v Kladně. V letech 1991 až 1997 byl bibliografem v Ústavu pro českou literaturu AV ČR a spoluvytvářel systém české literární bibliografie. Od roku 1997 pracuje ve Středočeské vědecké knihovně v Kladně, od roku 1999 ve funkci vedoucího odboru doplňování a zpracování fondu a v současnosti ve funkci náměstka pro hlavní činnost. Zabýval se implementací a rozvojem knihovního systému, v roce 2005 vedl rekonstrukci historické budovy knihovny.

Publikuje časopisecky z oblasti knihovnictví a regionální kultury.

Jiří Gruntorád

jako vydavatel byl činný především na poli samizdatové a exilové produkce let 1948–1989. Za rozmnožování a rozšiřování tehdy ilegální literatury byl v první polovině osmdesátých let čtyři roky vězněn. Od roku 1990 stojí v čele knihovny Libri prohibiti. V této instituci se J. Gruntorádovi a jeho kolegům podařilo shromáždit prakticky kompletní produkci české a slovenské samizdatové literatury. Připravil několik bibliografií mapujících nejen složení knihovnických sbírek Libri prohibiti, ale též obecně tematiku disentu a exilu. Za svou činnost na poli „zakázané literatury“ byla Jiřímu Gruntorádovi prezidentem republiky 28. 10. 2002 udělena medaile Za zásluhy 1. stupně. Za založení a provoz knihovny Libri prohibiti získal v roce 2002 ocenění v soutěži Magnesias Litera.

PhDr. Ila P. Šedo

prošel řadou dělnických povolání, než se stal v roce 1990 knihovníkem v Západočeském muzeu. Po dvou letech byl jmenován vedoucím knihovny. Zájem o odborné knihovnické otázky ho vedl k tomu, že si rozšířil svoje vzdělání bakalářským studiem s knihovnickou specializací v Západočeské univerzitě. Ve studiu pokračoval v Praze v ÚISK doplňujícím magisterským studiem oboru knihovnictví. Jeho ukončení završil v roce 2004 disertační práci *Systémy muzejních digitálních informací*. Po skončení rekonstrukčních prací v Západočeském muzeu se mu podařilo obnovit funkčnost muzejní knihovny a dosáhnout jejího otevření pro veřejnost v roce 1998. Zapojil knihovnu do aktivit oborové komise při AMG i grantových programů MK ČR. Je členem hodnotitelských komisí VISK

a přednáší v Ústavu dějin umění a designu při Západočeské univerzitě.

Ing. Hana Študentová

po absolvování Obchodní akademie v Olomouci a Ekonomické fakulty VŠB v Ostravě pracovala nejprve ve výpočetním středisku a poté na ekonomickém úseku s. p. Dopravní stavby Olomouc ve funkci odborného ekonoma oddělení řízení ekonomiky a statistiky. V roce 1992 nastoupila do Vědecké knihovny v Olomouci. Nejdříve zastávala funkci vedoucí

ekonomického oddělení a po odchodu PhDr. Marie Nádvorníkové do důchodu, vyhrála v roce 2003 konkurz na ředitele a úspěšně zaujala její místo. Velice rychle se v této nové roli zorientovala, a nejenže pokračovala beze zbytku v tradičních aktivitách knihovny, ale brzy získala rozhled jak v regionálním, tak v celostátním knihovnictví. K jejím velkým úspěchům patří zatím rekonstrukce původní knihovny a dostavba další budovy. Pracuje také v dalších funkcích, například jako vedoucí odborné sekce pro historické fondy při Sdružení knihoven.

(abr)

Je profese knihovníka úplně zastaralá?

10.

33 DŮVODŮ PROČ JSOU KNIHOVNY A KNIHOVNÍCI STÁLE MIMOŘÁDNĚ DŮLEŽITÍ

28. Knihovny jsou stabilním fenoménem, WWW je proměnlivou a neustálenou záležitostí

V rámci úsilí zlepšit služby a omezit spamery aktualizují vyhledávací stroje a nástroje neustále své algoritmy. Často tím však bývají souběžně poškozeny jak stránky bezvýznamné, tak také ty, jež obsahují relevantní informace. Webové stránky také často mění své adresy. Ostatní zdroje, které k nim poté odkazují (a byly kdysi správné), mohou lehce a bezděčně představovat tzv. „přeražené linky“. Knihovny však mají velmi dobře vedené fondy dostupných zdrojů a standardní indexovací systém, který poskytuje trvale stabilní a spolehlivé výsledky.

29. Knihovny mohou být nápomocné rozhlasovému i televiznímu zpravodajství a archivům

V mnoha ohledech knihovny zůstávají pozadu za internetem, když se jedná o agregaci nového obsahu. Existují televize on-line, rozhlasové a novinové zdroje – nemluvě o záplavě deníkových záznamů odkazujících a komentujících každodenní události na celém světě.

Knihovny však zatím stále předplácí a uchovávají určitý fond novin a archivují jejich starší čísla i ročníky. Katalogizace (archivace) zpráv v knihovnách může poskytnout řadu výhod. Těm, kteří hledají určitý článek konkrétního novináře, může knihovna poskytnout rešerši s lepšími výsledky, i když někdy musí být publikace zajištěna prostřednictvím meziknihovní služby. Knihovny často poskytují volně přístupná čísla významnějších časopisů, která by jinak vyžadovala on-line předplatné (např. mnoho rubrik *New York Times*).

Navíc různé archivy off-line často zanikají nebo se mění ve stále dražší archivy on-line. Knihovny tudíž mohou být jedinými institucemi, kde jsou určité výtisky dostupné.

30. Ne každý má přístup k internetu

V méně rozvinutých státech nebo chudších částech USA je dostupnost knihovny často jedinou možností pro jednotlivce, jak provést důkladný informační průzkum (rešerši). Přístup k internetu jinde může být tak drahý, že si jej zájemce jednoduše nemůže zaplatit. Nebo i když je přístup k internetu zajištěn, nedostatek technologického vzdělání v chudších oblastech světa může způsobit, že tato technologie bude méně využitelná a efektivní.

WILLIAM SHERMAN
➤ přeložil MIROSLAV RESSLER

ZÁKONÍK JE TAKÉ KNIHA

MŮŽE KNIHOVNA PŘI VÝPŮJČCE DOKUMENTU ŽÁDAT PO UŽIVATELI, ABY SI PROHLÉDL PŮJČOVANÉ DOKUMENTY A PODEPSAL DOKLAD S TÍMTO ZNĚNÍM? „PROHLÉDNĚTE SI PŮJČOVANÉ DOKUMENTY A IHNEDE HLASTE PŘÍPADNÉ POŠKOZENÍ. JINAK BUDE ZJIŠTĚNÁ ŠKODA PŘÍPSÁNA K ÚHRADĚ VÁM.“

V dnešním článku se zaměříme na vztah knihovny a čtenářů z obecnější perspektivy.

Jednou z běžných situací, k nimž při činnosti knihovny může docházet, je, že při vracení knih knihovník zjistí poškození knihy, čtenář uvádí, že v takovém stavu si knihu již vypůjčil. Za běžné typy poškození pro účely tohoto článku považujeme podtrhávání, poznámky, chybějící strany. Pokusíme se proto přiblížit, jak na tuto situaci nahlíží litera zákona.

Na vztah mezi knihovnou a čtenářem lze aplikovat ustanovení § 659 a násl. občanského zákoníku, smlouvou o výpůjčce. Uzavřením této smlouvy vznikne čtenáři právo knihu po dohodnutou dobu bezplatně užívat. Uzavření této smlouvy nevyžaduje žádnou zvláštní formu.

Knihovna, v řeči zákona označovaná jako půjčitel, je povinna předat čtenáři (vypůjčitel) knihu ve stavu způsobilém k řádnému užívání, tedy užívání v souladu s účelem, k němuž kniha slouží. V případě, že by tak knihovna neučinila a čtenáři tím vznikla škoda, odpovídá za tuto škodu knihovna. Ta je také povinna přiměřeně čtenáře poučit o případných zvláštnotech při užívání konkrétní knihy. Např. pokud kniha obsahuje volné přílohy nebo CD, upozornit čtenáře na takovou skutečnost.

Z výše uvedeného vyplývá, že je žádoucí, aby knihovník již při předávání publikaci prohlédl a případně seznámil čtenáře se specifiky konkrétního výtisku.

Na druhou stranu čtenář je oprávněn užívat knihu řádně a v souladu s účelem, kterému obvykle slouží. Je však povinen chránit ji před poškozením, ztrátou nebo zničením. Pokud není mezi knihovnou a čtenářem dohodnuto jinak, není oprávněn ji přenechat dalším osobám. V případě, že čtenář přenechá knihu

třetím osobám se souhlasem knihovny, odpovídá čtenář za ztrátu, zničení či poškození publikace sám.

Čtenář je tedy povinen knihu udržovat ve stavu, v němž mu byla předána, vyjma běžného přiměřeného opotřebení. Čtenář však odpovídá za nadměrné opotřebení knihy, kterým může být např. její poškození. Čtenář je tedy povinen knihu opatrovat tak, aby byla zachována její podstata. V případě ztráty, zničení nebo poškození odpovídá čtenář za škodu dle obecných ustanovení odpovědnosti za škodu.

Protože odpovědnosti za škodu při výpůjčce z fondu knihovny byl věnován článek v předchozích číslech časopisu, zřeknu se na tomto místě jen podstatné skutečnosti:

Náhrada škody je upravena v § 442 a § 443 občanského zákoníku. Aby knihovna resp. knihovník mohl úspěšně požadovat po čtenáři náhradu škody, musí být schopen prokázat (důkazní břemeno v tomto případě nese poškozený, tedy knihovna), že ten konkrétní čtenář o vypůjčenou knihu nepečoval řádně, např. při nakládání s knihou porušil knihovní řád příslušné knihovny, a v důsledku toho došlo ke vzniku škody.

Závěrem lze tedy doporučit, aby knihovní nebo výpůjční řád stanovil čtenáři povinnost knihu při převzetí zkontrolovat a případné poškození nahlásit knihovnickovi. Takové zakotvení povinnosti čtenáři ale není samospasitelné, neboť prokazovat pochybení konkrétnímu čtenáři bude vždy knihovna. Proto je více než žádoucí, aby byly knihy kontrolovány nejen při jejich vracení, ale zejména při předání čtenářům, a o stavu knihy byl při předání sepsán záznam, který čtenář potvrdí. Jedině tak lze eliminovat následné spory o to, zda kniha byla poškozena již při vypůjčení.

Knihovna mezi estetikou a funkčností nejen na příkladě Univerzitní knihovny Humboldtovy univerzity v Berlíně

Autor příspěvku, ředitel budované univerzitní knihovny, představil její koncepci i posluchačům v České republice. Jeho přednáška zazněla například 15. května 2008 na Ústavu informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Následující text vychází z materiálu, který byl publikován ve sborníku *Knihovna a architektura 2007* a který nám dal autor k dispozici. Redakce Čtenáře chce upozornit na autorovu ideu knihovny jakožto kulturní instituce či místa, kde sídlí „duch v prostoru a času“. Přinášíme proto vybrané pasáže ze zmíněného textu a zájemcům o konkrétní koncepci univerzitní knihovny a další informace doporučujeme dva výše uvedené zdroje.

Co máme žádat?

Kdybych chtěl postavit dům pro svoji rodinu, postavil bych takový, který by byl především krásný, „krásný“ nyní i v budoucnu. Požadoval bych, kromě mé potřeby estetického vzhledu, také funkčnost a pokud možno jednoduchost. Dům by měl být odolný proti stárnutí a opotřebením. Měl by být ekonomický a ekologický. Jinak řečeno, identifikoval bych se s tím domem, pokud by odpovídal mým estetickým a praktickým potřebám a vyjadřoval můj životní postoj. Dům by měl být jednoduchý, hezký a nadčasový. Dával bych pozor, aby tyto vznesené cíle sledovali všichni zúčastnění – architekti, stavbaři i řemeslníci.

Existují podstatné rozdíly v tomto postoji, když jako knihovníci stavíme společně s architekty a stavbaři novou univerzitní knihovnu? Prvním rozdílem jistě je, že nestavíme pro sebe

osobně, ale pro určitou cílovou skupinu – pro studující, vyučující a o vědu se zajímající občanky a občany. Pokoušíme se přitom neopomenout ani naše budoucí uživatele, kteří budou naši knihovnu využívat za dvacet, padesát nebo sto let. Druhým důležitým rozdílem je financování – stavba knihovny je financována z peněz daňových poplatníků. Tak vzniká nejdůležitější rozdíl – stavební projekt je regulován státními předpisy a zadáními.

Co je dobrá knihovna – nyní a v budoucnu?

Knihovnu je možné charakterizovat rozmanitě.¹ Jako pokladnici vědění, jako kulturní centrum, jako místo pro komunikaci a informace, jako prostor pro setkávání se, jako vzdělávací zařízení. Podobně široce a neurčitě se vyvíjejí kritéria pro stavbu knihoven, převážně z funkční a hospodářské perspektivy. Řadu příkladů poskytují teze Faulknera-Browna² a jejich revize od McDonalda.³ Když tyto teze čteme dnes, víme, že zjevně nejsou mylné. Nejsou proveditelné všechny najednou v plném rozsahu. To znamená, že potřebujeme metodický postup, jak sjednotit tato a další kritéria. Měli bychom tedy vědět, jakou budovu chceme, co stavbou sledujeme a jak by měla být vytvořena.

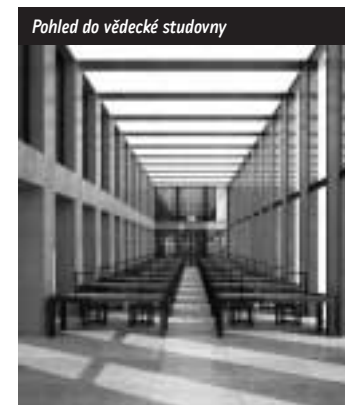
Příkladem našeho hledání správné koncepce je rozhodnutí se pro jednu ústřední studovnu, která dotvoří vedle decentralizovaných pracovních míst, studijních kabin, míst pro práci ve

skupinách a pracovních míst pro rodiče s dětmi ucelenou nabídku studijních možností. Ústřední studovna nemá být jen symbolickým srdcem nové univerzitní knihovny. Pokud si prohlédneme starší knihovny, je v nich studovna vždy centrem knihovny. Někteří z mých kolegů a kolegyň kritizují rozhodnutí vybudovat ústřední studovnu, protože právem poukazují na to, že ústřední studovna plní smysluplnou a jednoznačnou funkci jen v knihovně s depozitářem. Naše novostavba, která je koncipována jako knihovna s volným výběrem, však tuto funkci mít nebude,⁴ takže ústřední studovna podle jejich mínění nejenže nyní není aktuální, ale je prý dokonce zpátečnická.

Popis funkce studovny v původních depozitních knihovnách je výstižný, ale přesto je závěr mylný. Funkci centrální studovny posuzují jinak. Existuje mnoho čtenárek a čtenářů, kteří dávají přednost jedné velké studovně oproti decentralizovaným studijním místům, která budeme také ve velkém počtu nabízet. Dnes se často ptáme, proč tak mnoho studentů a ostatních čtenářů dává přednost ústřední studovně, ačkoliv ta ztratila v knihovně s volným výběrem svoji původní funkci. Odpověď je jednoduchá, je to kvůli atmosféře. Můžeme jít dál a ptát se, proč dávají přednost právě této atmosféře a ne jiné. V tomto smyslu se přece také můžeme ptát, proč nosíme oblečení, které je podle současného stavu techniky více či méně nefunkční, které se ale prosadilo tradicí, kulturou, a tím socializací a zvykem, jinak bychom všichni nosili outdoorové nebo sportovní oblečení. Oblečení, podobně jako ústřední studovna, nemá jen jedinou určitou funkci, ale funkce mnohé, a ta estetická není pro lidstvo vůbec nedůležitá.

Kdo rozhoduje, zda je knihovna dobrá?

Kdo je schopen rozhodnout, zda je knihovna dobrá? Jsou to architekti, profesionální odborníci navrhující místnosti a budovy? Architekti jsou, jako všichni odborníci, hluboce vrostlí do svého prostředí, a proto nás ani oni nemohou ochránit před chybnými rozhodnutími. Jinak by neexistovalo tolik nepodařených veřejných staveb, které byly vybrány komisemi, ve kterých měli architekti rozhodující hlas. Archi-

Obrázky ©Max Dudler

tekty jsou také ovlivněni hospodářským tlakem, poněvadž si svou činností vydělávají na živobytí. Mají jako všechny ostatní profesní skupiny vlastní zájmy a síť, které vyvíjejí tlak. Proto tedy nejsou architekti sami schopni rozhodnout, zda je knihovna dobrá. Musíme si uvědomit, jak byla činěna rozhodnutí o mnohých stavbách ze 70. a 80. let 20. století, abychom názorně ukázali chyby výběrových grémii a komisí. Dnes si mohu jen s velkým úsilím představit, že tyto ošklivé, z části monstrózní a surové stavby vzbuzovaly souhlas a nadšení. Je pro mě těžko představitelné, co si přitom architekti mysleli a proč „nearchitekti“, lidé se zdravým rozumem, proti tomu vehementně neprotestovali. Patrně měla tenkrát většina lidí široký rejstřík přesvědčení a estetických představ, které byly módou a okolím natolik vštípeny, že nebyly pro současníky viditelné. Představa, že jsme dnes stejně slepí a dopouštíme se podobných chyb, mě děsí.

Abych nebyl mylně pochopen, mé konstrukce nemají sloužit jako argument pro návrat ke starým, osvědčeným a krásným stavbám, abychom se vyvarovali nespolehlivosti hodnotících kritérií dnešní architektury. Mnohem více je naším úkolem nacházet „nové“ z naší doby a techniky vycházející formy a návrhy, které budou stejně tak krásné, jako trvalé. Existuje postup, podle kterého bychom mohli, jednotlivci či grémia, systematicky eliminovat rozdílné normy hodnocení, a poté dojít k uváženému rozhodnutí? Jaké normy a vlastnosti to jsou pro veřejnou stavbu, např. knihovnu? To, že pro architektky ztvárnění stavby a urbanizační aspekty mají a musejí mít prioritu, je

Sídlo Univerzitní knihovny Humboldtovy univerzity v Jacob und Wilhelm Grimm – Zentrum

správné. Ale protože my jako uživatelé budovy máme další a jiné požadavky, je nutné stanovit je takto:

- funkční požadavky pro provoz knihovny;
- funkční požadavky současného a budoucího uživatele;
- hospodářské požadavky;
- ekologické požadavky;
- urbanistické požadavky;
- estetické požadavky.

Priorita krásy

Určení toho, co je krásné, se mění, ale podstatná je stabilní. Definice stanovující přesné ukazatele není zřejmě možná. Víme ale, že pokud jsou předměty delší dobu označovány jako krásné, je splněna důležitá podmínka krásy. Jak asi budou dům, obraz, kniha, sonáta posuzovány za padesát nebo sto let? Takové kritérium může být bohužel vzato v úvahu pouze zpětně. Ačkoli my knihovníci nejsme experty ve věcech architektury a estetiky, jsem přesvědčen, že estetické má i přes problémy v jeho hodnocení prioritu při výběru a realizaci stavby. Nejprve rozhodují estetické kvality, poté jsou hodnoceny jiné aspekty. Jako lidé jsme tak uzpůsobeni, že je pro nás krása důležitá. Je to takřka antropologická konstanta. Všichni se rozhodujeme v mnoha situacích podle svých estetických představ. Priorita estetických kritérií se odráží již v průběhu veřejných stavebních záměrů, na počátku je architektonická soutěž.

Priorita estetičnosti před funkčností je těžko prokazatelná, protože jiné aspekty, např. hos-

podářské a ekologické, jsou často stanoveny jako jasné rámcové podmínky celkového realizačního zadání stavby. Nechceme hodnotit estetické požadavky v takové jednoduchosti a názornosti. Proto je tedy tato formulace míněna jen jako metodický návrh, jak by měly být jednotlivé třídy požadavků zpracovány. V tomto smyslu je návrh pragmatickým zdůvodněním, jak se vyvarovat neřešitelných konfliktů a frustrací při hledání řešení nejen při tvorbě projektu, ale také během plánování a realizace stavby.

Můj závěr tedy zní – měli bychom upřednostnit požadavek krásy před ostatními požadavky, ačkoli je obtížné krásu trvale vystihnout. Vyvodit její atributy z minulosti neznamena zkopírovat ji nebo ji napodobit. Požadavky knihovníků byly v minulosti často interpretovány čistě funkčně a technicky, resp. byly odůvodněny společensky. Naše metoda přístupu přijala tyto aspekty, ale postavila je do jiných souvislostí. Současně víme, že toto jsou v nejlepším případě pouze nejnужnější podmínky, které v budoucnu budou charakterizovat dobrou knihovnu. Jejich dostatečnost nemůžeme nikdy kompletně vyjmenovat. Tím je také zřejmé, že architektura není jen řemeslo, ale je uměním. Náš postup není žádnou garancí úspěchu. Pro ten je potřeba vědění, řemeslo, citění a v neposlední řadě také štěstí.

MILAN BULATY > milan.bulaty@ub.hu-berlin.de
> Z němčiny přeložila MARCELA VŠETIČKOVÁ

POZNÁMKY:

- 1 Srov. Ewert, Gisela; Umstätter, Walter: Die Definition der Bibliothek. Der Mangel an Wissen über das unzugängliche Wissen ist bekanntlich auch ein Nichtwissen. In: *Bibliotheksdienst*, 33 (1999), 6, s. 957-971.
- 2 Faulkner-Brown, Harry: Design criteria for large library buildings. In: *Word Information Report*. (1997/1998), s. 257-267.
- 3 McDonald, Andrew: The Ten Commandments revisited: the qualities of good library space. In: *LIBER quarterly*, 16 (2006), 2.
- 4 Každá knihovna potřebuje v současné době minimálně jednu studovnu, ve které je možné pod dohledem knihovníků číst cenné publikace z této knihovny i odjinud. U nás bude tuto funkci plnit tzv. vědecká studovna.

ČTENÁŘ informuje

Časopis Čtenář najdete na pultech knihkupectví ACADEMIA
• Václavské náměstí 34, PRAHA 1 • Národní třída 7, PRAHA 1
• náměstí Svobody 13, BRNO

Z KNIHOVEN...

Balneologická knihovna – specialita Krajské knihovny Karlovy Vary

Krajská knihovna Karlovy Vary spravuje unikátní fond historické balneologické literatury, který převzala do své správy v květnu roku 2002. Od té doby se systematicky věnuje jeho katalogizaci a doplňování o nové přírůstky jak historického, tak novodobého fondu. Velkou pozornost věnuje též jeho uchování. Knihy jsou postupně restaurovány a opatřovány speciálními obaly.

K tomuto účelu knihovna využívá různé možnosti financování z evropských fondů, programů Ministerstva kultury ČR a také sponzorských darů soukromých subjektů. Z těchto zdrojů knihovna postupně získala pro balneologickou knihovnu od roku 2005 přes půl milionu korun.

Začíná se také s digitalizací historického fondu. První vlaštkou je

převedení nejstarší knihy Krajské knihovny Karlovy Vary *De inventione, descriptione, temperie, viribus, et inprimis usu thermarum d. Caroli IIII. imperatoris libellus* od Fabiana Sommera a její umístění v elektronické databázi starých tisků a rukopisů Manuscriptoriu. Dnes má Krajská knihovna Karlovy Vary v Manuscriptoriu umístěnu ještě *Monographie des neuen Mineralmoeres zu Marienbad in Böhmen* od Alberta Wolfnera. Od června tohoto roku lze oběma knihami listovat a prohlížet si je on-line (www.manuscriptorium.cz).

V současné době má knihovna přes 1700 knih v tzv. historickém fondu a dále více než 500 nově nakoupených soudobých dokumentů s balneologickou a lékařskou tematikou. Mezi novými přírůstky jsou

zastoupena i díla regionálních autorů – např. díla manželů Bořkových, dr. Šolce a dr. Vylity. Do fondu se také nakupují lékařské učebnice (vhodné pro studenty zdravotních škol i univerzitní medicíny) a populární pojednání o zdraví.

Novinkou pro uživatele balneologické knihovny je i umístění nově nakoupených knih ve volném výběru, z nichž většinu je možné si vypůjčit k domácímu studiu.

Snaha o uchování, obnovu a doplňování fondu balneologické knihovny má svůj jasný cíl – zajistit odborníkům i laické veřejnosti studijní materiál s tematikou, která ke zdejšímu kraji neodmyslitelně patří.

MICHAELA NĚMCOVÁ

Zajímavá pobočka Obvodní knihovny Lochotín aneb Čtenáři na Bílé Hoře

Pobočnou knihovnou Obvodní knihovny Lochotín je Knihovna Bílá Hora, působící v budově TJ Sokol Plzeň Bílá Hora (pobockabilahora@centrum.cz). Knihovna eviduje téměř stovku čtenářů, navštíví ji však ročně na 1400 zájemců, kteří si v průměru půjčí až 50 knih na jednoho čtenáře. Kromě knížek pro děti i dospělé najde návštěvník v knihovně přibližně 15 druhů časopisů. Otevírací doba je zde dvakrát v týdnu, a to v pondělí od 13 do 17 hodin a ve středu od 13 do 18 hodin.

Knihovna města Plzně provozuje knihovnu v části Plzeň Bílá Hora již pěknou řádku let. Nikdy se však o ní nemluvilo tolik jako v poslední době, kdy se prostory knihovny dočkaly nejen nové vnitřní podoby vymalo-

váním a novým uspořádáním, ale především nových, vitaných služeb.

K dispozici je zde pro registrované čtenáře i ostatní návštěvníky veřejný internet, jehož využití je bezplatné a mohou jej užívat všichni zájemci. O internetové služby je tady – stejně jako v jiných pobočkách Knihovny města Plzně – tradičně velký zájem. Měsíčně zde internet využijí desítky čtenářů a uživatelů knihovny. Ti velmi oceňují i možnost půjčování stále nových titulů časopisů.

O širokou nabídku knih všech žánrů z domácí i světové literatury se stará již úctyhodnou řádku let knihovnice Jarmila Sedláčková, jejíž pečlivá práce a péče o knihovnu je zde zřejmá na každém kroku. Spoko-

jené čtenáře nevyjímaje. Jak sama říká, knihovnu na Bílé Hoře má ráda a ta už neodmyslitelně patří k jejímu životu. Vybudovala si v ní zázemí a věrnou klientelu čtenářů různých věkových skupin. Pro ně připravuje literární či vědomostní soutěže a kvízy a nejlepší odměňuje. K tomu dodává, že ji motivuje snaha, aby čtenáři v knihovně našli nejen zázemí plné zajímavé četby, ale i něco zábavného navíc. A to se jí vsutku daří.

Bělohorští mají svoji knihovnu rádi a vědí, že v ní najdou nejen kvalitní literaturu, stráví příjemné odpoledne, popovídají si, ale najdou tu i milý úsměv a přívětivé slovo.

(dab)

VZPOMÍNKA NA ZDEŇKA MASTNÍKA (5. 7. 1920–10. 4. 2008)

Zdeněk Mastník věnoval svůj život v exilu péči o české knihy. Únorový převrat ho zastihl v Anglii, kde byl jako student na praxi po vystudování obchodní akademie. Domů se už nevrátil, až teprve po roce 1989.

Vedle toho, že sám rád četl, měl pochopení pro čtenářské potřeby ostatních. Dovedl se vžít do myslí čtenářů, s nimiž se setkal. Jak často se mi stávalo, že mi poslal jako dárek poštou knihu, která se přímo týkala námětu naší konverzace den předtím!

Hned v prvních exilových letech založil se svými přáteli české nakladatelství Interpress, které – společně s jedním anglickým nakladatelem – vydalo Čapkovy *Anglické listy* a *Hovory s TGM*. Mezi exulanty, které ze všech ztrát nejvíce tížilo, že přišli o své knihovny, byl v té době hlad po české četbě. Dodnes mám schovanou obálku s výstřižky českých básní, které jsme si pečlivě z různých pramenů uschovávali. Vydání dvou českých knih Interpressem byl skvělý nápad, který dodal českému exilu důvěru, že česká kultura dále existuje. Finančně však nakladatelství asi úspěšné nebylo a později se Interpress změnil z nakladatelství na knihkupectví.

Mastníkovým hlavním zaměstnáním byla práce v českém vysílání BBC, kde používal jméno Pavel Holan. Knihkupectví Interpress bylo jeho vedlejším zaměstnáním. Měl malý obchod v londýnské čtvrti Shepherds Bush, ale většina zákazníků si od něho objednávala české knihy poštou. Některým posílal knihy pro osobní četbu, ale mezi jeho zákazníky patřily i vědecké knihovny, kterým systematicky ve formě knihovních výměn dodával literaturu z Československa. Obchod Interpressu v Shepherds Bush jsem několikrát navštívila. Připomínal svět, jaký popisoval Charles Dickens ve svých románech. Byly to malé přeplněné místnosti, jedna z nich sklepní, kde zdánlivě vládl neuvěřitelný neopřádek. Mastník však vždy každou knihu našel

a poslal na správnou adresu. Později si koupil počítač, který neměl rád, a pozval mne, abych ho s ním sprátila.

V roce 1968 otevřel druhý obchod blízko katedrály St. Pauls. Tento obchod měl zcela jiný účel. Obchod v Shepherds Bush sloužil lidem, kterým scházely české knihy. Do obchodu u St. Pauls chodili návštěvníci z Československa, kterým scházela západní literatura. Když se v obchodě prokázali československým pasem, mohli si vybrat zdarma tři anglické knihy. Poptávka byla velká, jak jsem sama viděla, když jsem tento obchod navštívila s jedním studentem. Mastník však se mnou o této činnosti tehdy nehovořil. Byla to činnost politická a původ finančních zdrojů pro tuto službu čtenářům pokládal za důvěrný.

Na začátku roku 1990 jsem znovu navštívila Interpress, abych tam nakoupila českou exilovou literaturu pro své přátele v Praze. K mému překvapení mi Mastník dal asi polovinu zdarma a zbytek se slevou. Rozpovídal se tehdy o významu četby pro země čerstvě zbavené komunismu.

Později, když jsem začala pracovat na různých historických námětech o exilu, snažila jsem se ho přesvědčit, aby natočil nebo sepsal své vzpomínky. Odmítl to slovy: „To by nebyl dobrý nápad, já toho moc vím a takové věci se nemají psát.“ I když respektuji jeho touhu po politické diskretnosti, přeci jen tajně doufám, že „někdy někde něco“ natočil nebo napsal a že to jednou bude zaznamenáno v dějinách.

Na první pohled Zdeněk Mastník budil dojem srdečného člověka, kterému záleží na dobrém jídle, pití a konverzaci. Pod tímto zevnějškem se však skrývala přesná a pozorná mysl soustředěná k jedinému cíli – sloužit ostatním. Velice jsem si ho za to vážila.

Zdroj: www.bbc.co.uk

NOVINKY Z FONDU KNIHOVNY KNIHOVNICKÉ LITERATURY NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR

KNIHOVNICTVÍ

Teorie. Řízení a organizace

Adresář muzeí a galerií v České republice pro období 2007–2008 / red. Anna Komárková, Petra Medříková. – Praha : Asociace muzeí a galerií ČR, 2006. – 240 s. *Tde 37.437*

BURGETOVÁ, Jarmila : Zpráva o účasti na národním kongresu Spolku francouzských knihovníků ABF (Association des bibliothécaires de France), konaném ve dnech 12.–15. června 2008 v Remiši. – Praha : 2008. – [5] s. *Ko 8.699/B*

GORŠKOV, Jurij Aleksandrovič : Biblioteka v strategii sovremennogo ekonomičeskogo rosta knigoizdanija. /Knihovna v strategii současného ekonomického růstu vydavatelství./ – Moskva : Paškovo dom, 2007. – 326 s. – (Biblioteka : novye vozmožnosti) *Kfe 37.404*

LAŠÁKOVÁ, Anna : Výskum organizačnej kultúry (na príklade Univerzitetnej knižnice v Bratislave.) – Bratislava : Univerzitná knižnica, 2008. – 113 s. : il. *KI 37.562*

Automatizace knihovnické a informační činnosti

ALBY, Tom : Web 2.0 : Konzepte, Anwendungen, Technologien. /Web 2.0 : koncepty, aplikace, technologie./ – München : Carl Hanser Verlag, 2007. – 229 s. : il. *Ife 37.299*

BROWN, David J. : The Impact of Electronic Publishing : the future for publishers and librarians. /Dopad elektronického publikování. Budoucnost pro vydavatele a knihovníky./ – München : Saur, 2008. – xx, 355 s. *Abdf 33.519*

Library 2.0 and Beyond : innovative technologies and tomorrow's user / ed. by Nancy Courtney. /Knihovna 2.0 a co dál. Technologické inovace a uživatel zítřka./ – Westport : Libraries Unlimited, 2007. – xi, 152 s. *Iea 37.410*

Organizace knihovních fondů

ANTONENKO, I. P. – BARKOVA, O. V. : Katalogizacija elektronnych resursiv : naukoivo-metodyčnyj posibnyk. /Katalogizace elektronických zdrojů. Vědecko-metodická příručka./ – Kyjiv : Nacionálna biblioteka Ukrajinny im. V. I. Vernad'skogo NAN Ukrajinny, 2007. – 114 s. *Od 37.578*

Druhé kolokvium knihovnicko-informačních pracovníků zemí V4+ : Digitalizace – cesta k ochraně a zpřístupnění dokumentů : Brno, 6.–8. července 2008 : sborník příspěvků / ed. Michaela Shejbalová. – Brno : Moravská zemská knihovna, 2008. – 71 s. : il. *OI 37.570*

CHAN, Lois Mai : Cataloging and Classification : an introduction. – 3rd ed. /Katalogizace a třídění. Úvod./ – Lanham : Scarecrow Press, 2007. – xix, 580 s. *Od 37.438*

Sítě knihoven

Biblioteki nacionalnych akademij nauk : problemy funkcionirovanija, tendencii razvitiija : naučno-praktičeskij i teoretičeskij sbornik. Vyp. 5. / Knihovny národních akademií věd. Problémy fungování, tendence rozvoje. Vědecko-praktický a teoretický sborník. Sv. 5. / – Kijev : Meždunarodnaja asociacija akademij nauk, 2007. – 444 s. *Tc 37.209*

Moravská zemská knihovna v Brně 1808–2008 : knihovní sbírky / zpracoval Jaromír Kubiček ... [et al.] – Brno : Moravská zemská knihovna v Brně, 2008. – 140 s. : il., faksim., mapy, portréty. *Ta 37.573*

Nordic Public Libraries in the Knowledge Society / ed.: Jonna Holmgaard Larsen. /Severské veřejné knihovny ve znalostní společnosti./ – Kobenhavn : Danish National Library Authority, 2006. – 92 s. : il. *Teb 37.503*

Služby knihoven

ANDERSON, Sheila B. : Extreme Teens : library services to nontraditional young adults. /Extrémní dospívající mládež. Knihovnické služby netradiční dospívající mládeži./ – Westport : Libraries Unlimited, 2006. – 175 s. *Sbc 36.016*

Komunitní knihovny : [rešerše] / zpracoval Jindřich Pilař. – Praha : Národní knihovna ČR – Knihovnický institut, 2008. – 209 záznamů. *Sbd 1/2008*

Moderne Bibliothek : neue Herausforderung an den Service / herausgegeben von Rolf Fuhlrott, Ute Krauß-Leichert, Christoph-Hubert Schütte. /Moderní knihovna : nová výzva službám./ – Wiesbaden : Dinges & Frick, 2008. – 146 s. – (B.I.T.online- Innovativ; Bd. 19) *Teb 37.569*

Vzdělávání knihovníků a informačních pracovníků

Continuing Professional Development : pathways to leadership in the library and information world / ed. by Ann Ritchie and Clare Walker. /Průběžný profesionální rozvoj : cesta k vedoucímu postavení v knihovnickém a informačním světě./ – München : Saur, 2007. – 319 s. – (IFLA Publications; 126) *V 37.141*

Člověk a vzdělání v informační společnosti : [vzdělání a život v computerizovaném světě] / Petr Sak a kolektiv. – Praha : Portál, 2007. – 290 s. : il. *V 37.155*

Zdroje jsou dostupné v Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR

Letos v dubnu se v Univerzitní a vědecké knihovně v nizozemském Wageningenu konala konference ELAG (European Libraries Automation Group), otevřeně skupiny evropských specialistů v oblasti automatizace knihoven. Za motto letošního ročníku bylo zvoleno Rethinking the Library. Organizátoři tím obraceli pozornost na témata, jako např. větší důraz na personalizovanou digitální službu náhradou za nižší návštěvnost v budově knihovny, na nabídku služeb virtuální knihovny, roli knihoven ve vzdělávacím procesu (e-learning), roli vydavatelů a archivářů vědeckých zdrojů. Konference se zúčastnilo 100 odborníků z 24 zemí. Materiály z konference jsou dostupné na <http://www.elag.org>. (ITLib. – Roč. 12, č. 2 (2008), s. 46–47, <http://library.wur.nl/elag2008/>).

Na Fakultě chemické a potravinářské technologie Slovenské technické univerzity v Bratislavě byl připraven nový studijní program nazvaný Ochrana dokumentů a předmětů kulturního dědictví. Jedná se o inženýrské studium s orientací na výzkum, konzervaci a autentikaci předmětů kulturního dědictví. Předpokládá se, že se absolventi uplatní v muzeích, archivech, knihovnách, skanzenech nebo přímo v kulturně chráněných objektech. Nosným jádrem oboru jsou aplikovaná anorganická a organická chemie, principy a techniky konzervování a restaurování, stárnutí a stabilizace materiálů, tradiční a moderní anorganické materiály a technologie, dějiny umění, chemie, analýza a konzervování dřeva a papíru. (Knížnica. – 2008, č. 6–7 (2008), s. 14–15)

Mezi řadou akcí, kterými knihovny obohacují svou tradiční činnost s cílem získat, udržet či zvýšit zájem čtenářů, se nově vyskytl také kurz používání mobilních telefonů pro seniory. V rámci Týdne knihoven ho zorganizovali pracovníci Oravské knihovny Antonína Habovštiaka v Dolnom Kubíne. Navázali na podobnou akci, o které jim vyprávěli maďarští kolegové. Převzali myšlenku, ale realizovali ji po svém. Nejprve získali ke spolupráci mobilního operátora. Místní domov důchodců akci propagoval a zajistil účast z řad svých klientů. Kurz se zabýval následujícími tematickými okruhy:

vysvětlení praktického rozdílu mezi kreditem a paušálem, možnost zjistit, kdo telefonoval, jak převzít i napsat textovou zprávu, co je MMS, jak vložit číslo do adresáře, jak nastavit zvonění. Účastníci dostali malé dárky, dva vylosovaní získali ještě kredit za 299 Sk nebo telefon.

(Bulletin Slovenskej asociácie knižnic. – Roč. 16, č. 2 (2008), s. 41–42)

Pro práci s knihami skotských autorů lze využít WWW stránky nazvané Am Baile, které spravuje Highlands Council (rada pro rozvoj Vysočiny). Stránky jsou vedeny bilingvně, kromě běžně srozumitelné angličtiny dávají nahlédnout také do skotské gaelštiny. Přináší informace o kultuře a kulturním dědictví skotské Vysočiny. Nedávno byl na těchto stránkách zveřejněn nový zdroj Am Baile Literary Landscapes, který obsahuje několik nástrojů. Patří k nim mapa s vyznačenými místy spojenými s dílem některého autora. Zobrazení mapy lze měnit podle toho, zda návštěvníka zajímá kompletní nabídka, nebo zda bude filtrovat a zobrazovat jen některé skupiny. Po klepnutí na vyznačené místo se zobrazí podobizna a stručný autorův medailonek, z něhož lze přejít k podrobnějším údajům. Variantou k použití mapy je abecední seznam autorů. V bázi jsou zařazeni ti, jejichž dílo souvisí s Vysočinou.

(Information Scotland. – Vol. 6, June 2008, s. 5; <http://ambaile.org/en/index.jsp>)

Kirjasto 10 je název moderní hudební knihovny, která patří mezi pobočky Helsingin Kaupunginkirjasto (Městská knihovna v Helsinkách). Hudební knihovna má ve fondu asi 40 000 nahrávek mnoha žánrů, většinou na CD, ale jsou mezi nimi také vinylové desky. Vedle hudebních nahrávek má také značné množství literatury věnované hudbě, ať už v podobě knih, časopisů, hudebnin, videonahrávek a CD-ROM. Poměrně nová knihovna (byla otevřena v roce 2005) získala popularitu kvalitou svého prostoru a služeb. Je zařízena v uvolněné atmosféře moderní obytné místnosti kombinované s moderním multimediálním centrem. Je umístěna v budově hlavní pošty v centru Helsinek a proto jí lidé mají při cestě. Mohou si jít poslechnout hudbu, zatímco čekají na přátele, cestují z práce apod.

(<http://www.lib.hel.fi/en-gb/kirjasto10/>; <http://virtual.finland.fi/netcomm/news/showarticle.asp?intNWSAID=41187>)

ZÁKLADNÍ KAMENY

NOVÉ BUDOVY NÁRODNÍ KNIHOVNY

22. část

aneb Národ sobě II

text JAROSLAV CÍSAŘ ▶ foto EVA HODÍKOVÁ

KÁMEN DVACÁTÝ ČTVRTÝ

/ Knihovna Národního zemědělského muzea

Národní zemědělské muzeum (NZM) uchovává památky hmotné kultury našeho venkova. Všichni jeho pracovníci tudíž chápou nutnost kontinuity uchovávání tištěné paměti národa. Národní knihovna ČR pro ně představuje garanta tohoto poslání, proto se i oni rozhodli přispět alespoň symbolicky do základů nové budovy.

Na zámku Kačina u Kutné Hory, jedné z nejkrásnějších empírových staveb v Čechách, sídlí pobočka NZM Praha, a to Muzeum českého venkova. Je zde také umístěna převážná část odborných fondů Knihovny NZM a dále pak historická rodová Chotkovská knihovna. Rozsáhlý přírodní park v okolí zámku se začal budovat již od konce 18. století. Jan Rudolf Chotek, mj. v letech 1804–1822 předseda Královské české společnosti nauk, cestoval často do Itálie, Francie a Anglie. Byl ovlivněn podobou zdejších panských sídel, a tak začal od roku 1802 s budováním svého vlastního reprezentačního sídla.

Zámek byl pojmenován podle místního názvu Kačina. Obklopuje jej rozsáhlý anglický park. Jeho součástí byly původně i různé parkové stavby, mostky, lávky, dokonce i umělá zřícenina. Ty se bohužel většinou nedochovaly nebo jen jejich nepatrné zbytky. Ze zbytků jednoho takového mostku pochází i kamínek do mozaiky základních kamenů pro novou budovu Národní knihovny ČR, kterým přispěla Knihovna NZM Praha. Pracovníci této instituce spatřují v aktu darování kamene určitou symboliku. „Nová budova národní knihovny bude takovým mostem mezi historií a budouc-

ností našeho knihovnictví“, tvrdí pracovnice knihovny Alena Štecherová.

V historii zámku Kačina je zajímavá rovněž skutečnost, že v době druhé světové války bylo zcela zničeno jeho empírové zařízení. Zachoval se pouze divadlo a knihovna...

Za Knihovnu NZM Praha předávala základní kámen do nové budovy Národní knihovny ČR na slavnosti na Letné právě Alena Štecherová. A co knihovně přála do vínku? „Přirovnáme-li ji k člověku blízkému, k někomu, na koho tak dlouho čekáme a těšíme se na něj, je přání jasné – zdraví, štěstí, dlouhá léta. Co se přejí budovám, těžko říci. Ovšem národní knihovna není jen stavba od základních kamenů až k modernímu vybavení, ale především instituce s dlouhou a slavnou tradicí, s nezastupitelným místem v naší kulturní historii. Na každého, kdo jednou vstoupil na půdu Klementina, působí genius loci tohoto magického místa. Nové budově budiž do vínku přáno, aby její návštěvníci pociťovali totéž, aby se pojem Národní knihovny ČR, ať již stojí v centru Prahy nebo na Letné, řadil i nadále mezi atributy naší národní hrdosti.“

Čas odložil svůj šat.

Móda z rukopisů 11.–16. století

Renáta Modráková

Publikace přibližuje poutavý svět módy a oblékání středověké a raně novověké společnosti českých zemí. Čtenář získá díky jedinečnému spojení dobových komentářů a doprovodného textu možnost seznámit se s vývojem odívání ve zmíněném období. Přímou na základě dochovaných dobových iluminací jsou představeny různé typy oděvů rozdílných sociálních vrstev. Těžiště celé práce leží v rukopisném bohatství sbírek Historických a hudebních fondů Národní knihovny ČR. Publikace vychází u příležitosti stejnojmenné výstavy, která se bude konat v Galerii Klementinum od 27. listopadu letošního roku. Publikace je připravena také v anglické verzi.

- Národní knihovna ČR, 1. vydání, Praha 2008, náklad 1500 výtisků, 92 s., 160 Kč
- ISBN 978-80-7050-550-2
- ISBN 978-80-7050-551-9 (angl. vyd.)

Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize (2007)

Jiří Trávníček

Publikace vychází z vůbec prvního českého reprezentativního průzkumu zaměřeného na čtenáře a čtení, který se uskutečnil v roce 2007 pod patronátem Ústavu pro českou literaturu AV ČR, v.v.i. a Národní knihovny ČR. Autor se nejprve zabýval fenoménem čtení knih a poté data z průzkumu uspořádal do několika oblastí: *knih* (čtení, nakupování, půjčování, domácí knihovny), *čas* (volný a pracovní, čtení a jiná média) a nakonec *hodnoty*, s nimiž knihy spojujeme (preferenze, vlivy, postoje, návyky, důvody). V závěru jsou výsledky průzkumu konfrontovány s tradovanými předsudky, které o čtení knih, zejména v současné době, panují.

- Ve spolupráci s Národní knihovnou ČR vydalo vydavatelství Host, 1. vydání, Brno 2008, náklad 1000 výtisků, 207 s., 249 Kč
- ISBN 978-80-7294-270-1 (Host, Brno)
- ISBN 978-80-7050-554-0 (Národní knihovna ČR, Praha)